

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA ÚČETNICTVÍ

Daň z příjmů fyzických osob v komparaci odvodů u zaměstnance a osoby samostatně
výdělečně činné

Comparison of Personal Income Tax Charges of an Employee and Self-employed Person

Student: Bc. Petra Blažková

Vedoucí diplomové práce: Ing. Michal Krajňák

Ostrava 2015

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Petra Blažková**

Studijní program: N6208 Ekonomika a management

Studijní obor: 6202T049 Účetnictví a daně

Téma: **Daň z příjmů fyzických osob v komparaci odvodů u zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné**
Comparison of Personal Income Tax Charges of an Employee and Self-employed Person

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Vymezení daně z příjmů a dílčích základů daně
3. Možnosti optimalizace výše odvodů
4. Výpočet a komparace daně a čistého příjmu u zaměstnance a OSVČ
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

PELC, Vladimír a Petr PELECH. *Daně z příjmů s komentářem 2014*. 14. vyd. Olomouc: ANAG, 2014. 1120 s. ISBN 978-80-7263-867-3.

PELECH, Petr. *Zdanění mezd, platů a příjmů ze závislé činnosti v roce 2014*. 22. vyd. Olomouc: ANAG, 2014. 344 s. ISBN 978-80-7263-852-9.

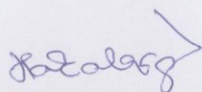
ŠIROKÝ, Jan a kol. *Daňové teorie. S praktickou aplikací*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. 301 s. ISBN 978-80-7400-005-8.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

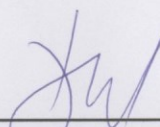
Vedoucí diplomové práce: **Ing. Michal Krajňák**

Datum zadání: 21.11.2014

Datum odevzdání: 25.04.2015

Ing. Jana Hakalová, Ph.D.
vedoucí katedry

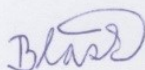

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně. Přílohy č. 1 a 2, dané mi k dispozici, jsem samostatně doplnila.

V Ostravě dne 24. dubna 2015

Podpis

OBSAH

1	ÚVOD	5
2	VYMEZENÍ DANĚ Z PŘÍJMŮ A DÍLČÍCH ZÁKLADŮ DANĚ	7
2.1	Daň, sazba daně, zdaňovací období.....	8
2.2	Poplatníci daně	9
2.2.1	Daňový rezidenti	9
2.2.2	Daňový nerezidenti	9
2.3	Plátcí daně	9
2.4	Předmět a základ daně.....	10
2.4.1	Příjmy ze závislé činnosti.....	10
2.4.2	Příjmy ze samostatné činnosti	11
2.4.3	Příjmy z kapitálového majetku.....	13
2.4.4	Příjmy z nájmu	14
2.4.5	Ostatní příjmy	14
2.5	Solidární daň	15
2.6	Registrace k dani	16
2.7	Správce daně	17
2.8	Zálohy na daň	18
2.9	Daňové přiznání a splatnost daně	19
2.10	Osvobození od daně	20
2.11	Co není předmětem daně.....	22
2.12	Rozdíl mezi osvobozením od daně a vynětím z přemětu daně a jeho účinky.....	22
2.13	Zaokrouhlování	23
2.14	Grafické znázornění obecného principu zdanění.....	23
3	MOŽNOSTI OPTIMALIZACE VÝŠE ODVODŮ	25
3.1	Vzorce týkající se výpočtu daně a pojistného.....	26
3.2	Slevy na dani	27
3.3	Odčitatelné položky a nezdanitelné části.....	31
3.3.1	Ztráta uplatnitelná v dalších obdobích	32
3.4	Srovnání slevy na dani a odpočtu a jejich daňový dopad.....	32
3.4.1	Zaměstnanec	33
3.4.2	OSVČ.....	34

3.4.3	Srovnání efektivní sazby u zaměstnance a OSVČ	35
3.5	Spolupracující osoby	36
3.5.1	Manžel / manželka	37
3.5.2	Ostatní osoby	37
3.6	Dohoda o provedení práce a dohoda o pracovní činnosti	38
3.7	Příjmy autorů.....	40
3.8	Zaměstnávání OSVČ na tzv. Švarcsystém.....	41
4	VÝPOČET A KOMPARACE DANĚ A ČISTÉHO PŘÍJMU U ZAMĚSTNANCE A OSVČ.....	42
4.1	Zaměstnanec.....	43
4.1.1	Zdravotní pojištění	43
4.1.2	Sociální pojištění.....	44
4.2	OSVČ	45
4.2.1	Zdravotní pojištění	45
4.2.2	Sociální pojištění.....	46
4.3	Komparace výše daně a čistého příjmu	47
4.3.1	Zaměstnanec	47
4.3.2	OSVČ – činnost hlavní	50
4.3.3	Zaměstnanec a zároveň OSVČ – činnost vedlejší.....	52
4.3.4	Celkové srovnání	54
4.4	Lineární regrese daně z příjmů	57
5	ZÁVĚR.....	59
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	62
	SEZNAM ZKRATEK.....	65
	Prohlášení o využití výsledku diplomové práce	
	Seznam příloh	
	Přílohy	

1 ÚVOD

Cílem práce je analyzovat daň z příjmů fyzických osob, konkrétně odvody zaměstnance v komparaci s odvody osoby samostatně výdělečně činné, přiblížit možné způsoby optimalizace a zhodnotit celkovou výši odvodů i výši čistého příjmu u zaměstnance a OSVČ v komparaci s jejich hrubými příjmy.

Osobní důchodová daň neboli daň z příjmů fyzických osob je jedním z nejdůležitějších redistribučních kanálů. Rozdělení důchodů ve společnosti na základě tržních mechanismů může být pro společnost neakceptovatelné, i když je tržně efektivní. Daň funguje jako nástroj pro zmírnění rozdílů v důchodech jednotlivých subjektů tím, že odčerpá část důchodu ve větší míře od bohatších poplatníků a prostřednictvím transferů mohou být zvýšeny příjmy chudším subjektům. Pro redistribuční funkci je důležité, aby poplatník, který má větší důchod, odvedl na dani vyšší částku než poplatník s nižším příjmem. Kromě redistribuce důchodů má také ovlivňovat chování poplatníka určitým směrem. Dani z příjmů fyzických osob je věnována první část zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů ve znění pozdějších předpisů.

Spolu s daněmi majetkovými patří daň z příjmů do kategorie přímých daní, pro něž je charakteristická přesná definice subjektu, jenž bude tuto daň muset zaplatit. Podíl těchto daní na daňových příjmech státu v porovnání s daněmi nepřímými klesá. Stát se tak snaží zamezit tomu, aby poplatníci omezovali svou ekonomickou aktivitu, které se tato daň dotýká. Ale i přesto je tato daň důležitým zdrojem příjmů státního rozpočtu a její záběr je velice obsáhlý a poměrně složitý. Více než tři čtvrtiny podílu daně z příjmů fyzických osob tvoří daň z příjmů ze závislé činnosti.

První část práce seznamuje s vymezením daně z příjmů fyzických osob a dílčích základů daně dle platné legislativy. Je zde rozlišen rozdíl mezi poplatníkem a plátcem daně, vysvětlen předmět a základ daně pro každou jednotlivou část základu daně a rozdíl mezi osvobozením a vynětím z předmětu daně. Je zde také uvedena povinnost odvedení solidární daně při překročení 48násobku průměrné mzdy. V obrázku je graficky představen obecný princip zdanění dle platné legislativy v České republice, se všemi kroky nutnými k vyčíslení správné výše daně.

Další kapitola se zabývá otázkou, jaké jsou možnosti a způsoby optimalizace výše daně případně pojistného z pohledu zaměstnance i OSVČ. Jsou zde uvedeny vzorce potřebné k výpočtu daně a pojistného OSVČ i zaměstnance, případně zaměstnavatele, které jsou dále

potřebné k vyčíslení celkových odvodů. Prostřednictvím efektivní sazby daně je provedeno srovnání slevy na dani a odpočtu a vyčíslen jejich daňový dopad jak pro zaměstnance tak pro OSVČ. Také je vysvětlena možnost zaměstnání na dohodu o provedení práce a dohodu o pracovní činnosti s ohledem na povinnost odvedení pojistného a s tím související vliv na výši daně z příjmů.

Poslední kapitola je věnována výpočtu a komparaci daně a čistého příjmu u zaměstnance o OSVČ. Jsou zde uvedeny specifika týkající se rozdílů ve zdravotním a sociálním pojištění mezi zaměstnancem a OSVČ a vyčísleny maximální a minimální vyměřovací základy nutné ke správnému stanovení výše pojistného a následně čistého příjmu. Souvislý příklad na výpočet daně a pojistného, zároveň s vyčíslením efektivní sazby nejen daně, ale i pojistného a efektivní sazby celkových odvodů jasně vystihuje rozdíly ve výši odvodů zaměstnance, OSVČ i kombinace, kdy je fyzická osoba zaměstnancem a zároveň provozuje samostatnou činnost.

Při zpracování diplomové práce byly použity metody popisu, analýzy, komparace, syntézy a metoda lineární regrese.

2 VYMEZENÍ DANĚ Z PŘÍJMŮ A DÍLČÍCH ZÁKLADŮ DANĚ

Daň z příjmů je řešena zákonem č. 586/1992 Sb. o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. Dani z příjmů fyzických osob je v zákoně věnována první část. Tento zákon zavedl univerzální daň z příjmů fyzických osob sjednocením dříve platných zákonů o dani ze mzdy, o dani z příjmů z literární a umělecké činnosti, o dani z příjmů obyvatelstva a dalších souvisejících předpisů. Zákon byl více než stokrát novelizován. Z důvodu přibývání výjimek ze zákona, zavedení limitů pro uplatnění daňových výdajů nebo rozšíření o nezdanitelné částky případně slevy na dani, je zákon nepřehledný a nepodporuje stálost podnikatelského prostředí.

Velkou změnou bylo v roce 2008 zavedení tzv. superhrubé mzdy pro výpočet DZPFO u zaměstnanců (tj. hrubá mzda navýšená o pojistné na sociální zabezpečení a pojistné na veřejné zdravotní pojištění, které hradí za své zaměstnance zaměstnavatel). Takto navýšená částka pro výpočet DZPFO je pro zaměstnance diskriminační, protože musejí odvádět vyšší daně než ostatní poplatníci.

V návaznosti na zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích dochází od roku 2014 v ZDP k terminologickým změnám. Další změnou je včlenění daně darovací a dědické do tohoto zákona, úprava u srážkové daně ze závislé činnosti, podávání přiznání za zemřelé poplatníky a mnoho dalších změn.

Daň dědická již neexistuje, ale spadá pod obecnější kategorii daně z příjmů. Příjmy získané z dědictví, neboli bezúplatně nabyté jsou od daně z příjmu osvobozené. Není třeba je zaznamenávat do daňového přiznání, respektive kvůli nim daňové přiznání podávat. Zároveň není také podstatné, zda poplatník dědí po blízkém příbuzném nebo cizím člověku. I zdanění darů spadá od roku 2014 pod daň z příjmů. Osvobozeny jsou obdarované osoby v řadě přímé a manželé a příbuzní v řadě pobočné.

Novinkou od roku 2015 je zpřísnění podmínek u osvobození příspěvků zaměstnavatele placených na soukromé životní pojištění zaměstnanců a omezení absolutní výše paušálních výdajů, které lze uplatnit u paušálů ve výši 60 % a 80 % z příjmů. Další výraznou změnou je také zvýšení daňového zvýhodnění na druhé dítě o 200 Kč měsíčně a zvýšení o 300 Kč měsíčně na třetí a každé další vyživované dítě.

2.1 DAŇ, SAZBA DANĚ, ZDAŇOVACÍ OBDOBÍ

Daň je povinná platba do veřejného rozpočtu hrazená v penězích, kterou se zákonně odčerpává část nominálního důchodu poplatníka podle předem stanovených pravidel, založených na nenávratném principu. Jedná se o platbu nedobrovolnou, vynutitelnou, placenou pravidelně v určitých intervalech nebo při určitých okolnostech. Je neekvivalentní a má neúčelový charakter. Sazba DZPFO je lineární ve výši 15 %. Vypočte se ze základu daně sníženého o nezdanitelné části a odčitatelné položky, případně o daňové ztráty minulých let, zaokrouhleného na stokoruny dolů. Výsledná daňová povinnost se zaokrouhlí na celé koruny nahoru.

Lineární sazba daně znamená, že z jakkoli vysokého základu daně je na daň vybíráno stále stejné procento, tzn. ze zákona v ČR 15 %. Do roku 2008 bylo v ČR progresivní zdanění. Progresivní zdanění se využívá ve většině vyspělých zemí a může mít dvě podoby. První možností je stupňovitá progresse. Základ daně je rozdělen do několika intervalů, tzv. daňových pásem, kdy každý vyšší interval má vyšší sazbu daně než předchozí a celý základ daně se zdaňuje příslušnou sazbou. Tento způsob je vůči poplatníkům nespravedlivý, protože poplatník s vyšším příjmem, může mít po zdanění disponibilní příjem nižší než poplatník s nižším příjmem, z důvodu vyšší sazby daně. Druhý způsob, tzv. klouzavá progresse, je pro poplatníky spravedlivější. Daňové pásma mají sice také v každém vyšším intervalu vyšší sazbu daně, ale vyšší sazbou daně se zdaňuje pouze část základu daně, která překračuje hranici daňového pásma. Takže se nemůže stát, že po zdanění bude mít poplatník s vyšším příjmem disponibilní důchod nižší, než poplatník s nižším příjmem jako v předchozí možnosti.

Politici v některých případech používají pojem rovná daň. Koncept rovné daně však požaduje minimum výjimek, jediným uvažovaným prvkem daně je osobní sleva na dani, měla by být vybírána co nejbližší u zdroje příjmů a musí být respektováno pravidlo, že každý příjem je zdaněn jen u jednoho subjektu. „*V plném rozsahu rovná daň nebyla dosud nikde zavedena a rozhodně ji nelze ztotožnit s daní s lineární sazbou daně, která má jinak standardní konstrukci s řadou výjimek, odpočtů od základu daně apod.*“¹

Obecná definice příjmu v ZDP není, za příjem může být považováno vše, co zvyšuje schopnost jedince spotřebovávat v přítomnosti i budoucnosti. [11]

¹ Vančurová, Láchová (2014, s. 38)

Některé příjmy (např. příjmy autorů do 10 000 Kč) jsou zdaněny zvláštní sazbou daně. Ta je ve většině případů stejná jako sazba DZPFO, tzn. 15 %, ale liší se od základního způsobu zdanění. Daň sráží plátce z příjmů poplatníka ze samostatného základu daně a sražená daň je konečná. V ostatních případech je zvláštní sazba daně ve výši 5 % z úplaty u finančního leasingu, která plyne nerezidentovi v České republice a ve výši 35 % u příjmů plynoucích rezidentům z daňových rájů.

Zdaňovacím obdobím je kalendářní rok.

2.2 POPLATNÍCI DANĚ

Poplatník je osoba, jejíž příjmy, úkony nebo majetek jsou přímo podrobeny dani. Poplatník daně není v určitých případech také plátcem daně. Poplatníci DZPFO jsou rozčleněni do dvou kategorií, podle toho zda jsou či nejsou daňovými rezidenty České republiky.

2.2.1 Daňový rezidenti

FO jsou daňovými rezidenty v případě, že mají na území ČR bydliště (bydlištěm se rozumí místo, kde má poplatník stálý byt, pokud lze usuzovat na jeho úmysl trvale se v tomto bytě zdržovat, ale nemusí to nezbytně být trvalé bydliště zapsané v občanském průkaze), nebo se zde obvykle zdržují (to jsou osoby, které pobývají na území ČR alespoň 183 dní v daném kalendářním roce, a to souvisle nebo v několika obdobích). Tito poplatníci mají v ČR neomezenou daňovou povinnost. Daň musí být odvedena z příjmů plynoucích ze zdrojů na území ČR i z příjmů plynoucích ze zahraničí. Největší skupinu tvoří především zaměstnanci a OSVČ, žijící a pracující v České republice.

2.2.2 Daňový nerezidenti

Ostatní FO, které nemají na území ČR bydliště a ani se zde obvykle nezdržují, nebo to o nich stanoví mezinárodní smlouvy. Daňovými nerezidenty jsou také poplatníci, kteří se zde sice obvykle zdržují, ale pouze za účelem léčení nebo studia. Tito poplatníci mají v ČR daňovou povinnost pouze na příjmy plynoucí ze zdrojů na území ČR.

2.3 PLÁTCI DANĚ

Plátcem DZPFO je subjekt, který má na území ČR sídlo nebo bydliště, je ze zákona povinen odvést správci daně zálohu na daň nebo daň, která je vybrána nebo sražená od

poplatníka, nebo osoba, která je daňovým nerezidentem. U příjmů ze závislé činnosti je plátcem daně zaměstnavatel, zatímco poplatníkem je zaměstnanec. U příjmů zdaněných srážkovou daní je plátcem subjekt vyplácející daný příjem. U příjmů ze samostatné činnosti je ve většině případů poplatníkem i plátcem OSVČ. „Platí, že plátce daně z příjmů fyzických osob nemusí být nutně fyzická osoba (např. v situaci, kdy jde o zaměstnavatele-právníckou osobu).“²

2.4 PŘEDMĚT A ZÁKLAD DANĚ

Z důvodu různorodosti příjmů poplatníků ZDP rozeznává několik kategorií, podle toho z jakých zdrojů příjmy plynou. Musejí být přiřazeny jak příjmy peněžní tak i nepeněžní, dosažené v naturální nebo jiné podobě, např. směnou. Předmětem daně jsou: příjmy ze závislé činnosti, příjmy ze samostatné činnosti, příjmy z kapitálového majetku, příjmy z nájmu a ostatní příjmy. Tyto jednotlivé kategorie jsou nejprve posuzovány samostatně. Z každé kategorie získáme dílčí základ daně, kterým je částka o kterou poplatníkovi příjmy přesahují výdaje prokazatelně vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení, pokud ZDP u jednotlivých kategorií příjmů nestanovuje jinak. Výjimkou jsou příjmy, které nejsou předmětem daně nebo jsou od daně osvobozeny. Z dílčích základů daně je odvozen vyměřovací základ pro pojistné na veřejné zdravotní pojištění a pojistné na sociální zabezpečení. Součtem dílčích základů daně je získán celkový základ daně.

2.4.1 Příjmy ze závislé činnosti

Jsou stanoveny v § 6 ZDP a jedná se o příjmy, které poplatník získává z činností, při nichž je povinen dbát příkazů plátce. Jsou to především příjmy z pracovněprávního, služebního, členského nebo obdobného poměru, plnění v podobě funkčních požitků, příjmy za práci člena družstva, společníka ve společnosti s ručením omezeným, komanditisty, odměny členů a orgánů právnické osoby a likvidátora. Je nutné zahrnout příjmy v podobě peněžní i nepeněžní. Mezi nejčastěji se vyskytující nepeněžní příjem patří bezplatné poskytnutí motorového vozidla zaměstnanci od zaměstnavatele, které zaměstnanec může užívat pro soukromé i služební účely. V tomto případě je nutné navýšit hrubou mzdu o 1 % ze vstupní ceny vozidla, minimální částka však musí být alespoň 1 000 Kč za každý započatý kalendářní

² Brychta a kolektiv autorů (2014, s. 8)

měsíc. Také rozdíl mezi zvýhodněnou cenou poskytnutou zaměstnanci a běžnou cenou za zboží a služby nebo nájem je pořítek zaměstnance, který musí být zahrnut do základu daně.

Příjmy ze závislé činnosti neboli zaměstnání se týkají největšího počtu poplatníků a pro velkou část populace jsou nejdůležitějším celoživotním důchodem. Také pro státní rozpočet je daň z příjmů ze závislé činnosti nejvydatnější položkou z DZPFO a nejvydatnějším příjmem pro rozpočet vůbec je příjmem ze sociálního zabezpečení. Kromě toho, že je poplatník povinen dbát příkazů plátce, je závislá činnost také charakteristická stanovenou pracovní dobou, výkonem činnosti na pracovišti zaměstnavatele, pod jeho jménem a s jeho pracovními prostředky.

Dílčím základem daně z těchto příjmů je superhrubá mzda. Ta je získána navýšením hrubé mzdy (případně hrubé mzdy zvýšené o 1 % u použití vozidla), o pojistné hrazené zaměstnavatelem na sociální zabezpečení ve výši 25 % a na všeobecné zdravotní pojištění ve výši 9 %. U tohoto dílčího základu nelze uplatnit žádné výdaje prokazatelně vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení. Ani sražené pojistné ve výši 4.5 % na zdravotní pojištění a 6.5 % na sociální pojištění nelze uznat jako výdaj. Oproti těmto příjmům nelze uplatnit ani ztrátu z jiných dílčích základů daně.

K ilustraci provázanosti a významu daně z příjmů fyzických osob a pojistného lze využít i následující příklad. Zatímco DZPFO sražená zaměstnanci z průměrné mzdy při uplatnění základní slevy dosahuje částky kolem 3 300 Kč, výše pojistného sraženého zaměstnanci a pojistné hrazené zaměstnavatelem, činí v součtu téměř 12 000 Kč. [4]

2.4.2 Příjmy ze samostatné činnosti

Jsou stanoveny v § 7 ZDP a jedná se o příjmy FO podnikatele neboli OSVČ, která nemusí dbát příkazů plátce, protože sama je plátcem a poplatníkem zároveň. Jsou to především příjmy ze živnostenského podnikání, z jiného podnikání podle zvláštních právních předpisů – např. auditoři, a z výkonu nezávislého povolání – např. sportovci, nebo podíly společníka veřejné obchodní společnosti a komplementáře. Dále jsou to příjmy ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství, příjmy z užití nebo poskytnutí práv z průmyslového vlastnictví nebo autorských práv a v neposlední řadě také příjmy z nájmu majetku, který je zařazen v obchodním majetku.

Dílčím základem daně je částka získaná odečtením příjmů a výdajů prokazatelně vynaložených na jejich dosažení, zajištění a udržení. Výdaje mohou být uplatněny ve

skutečné výši, zjištěné z daňové evidence nebo účetnictví, nebo poplatník nemusí uplatnit výdaje v prokázané výši, ale na základě procenta z příjmů. V případě záporného výsledku při odečtení příjmů a výdajů je rozdíl ztrátou. Daňová ztráta, může být odečtena od dílčích základů daně, kromě dílčího základu ze závislé činnosti. Pokud nemůže být ztráta uplatněna celá, lze ji odečíst od úhrnu dílčích základů (kromě základu ze závislé činnosti) nejdéle v pěti v následujících obdobích.

Jednou z možností evidování příjmů a výdajů pro potřeby stanovení dílčího základu daně ze samostatné činnosti je daňová evidence, která od roku 2004 nahradila jednoduché účetnictví. Evidence musí obsahovat údaje o příjmech a výdajích, v členění potřebném pro zjištění základu daně, majetku (tj. i pohledávkách) a dluhů. Poplatníka, který vede daňovou evidenci, se netýká hospodářský rok podle § 7 odst. 12 ZDP a také pro něj není výslovně stanovena povinnost inventarizace majetku. Poplatník je povinen evidovat pouze stav zásob, hmotného majetku, pohledávek a závazků ke konci zdaňovacího období. Pokud by zjistil, že u těchto složek došlo k úbytku z jiného důvodu než kvůli prodeji nebo použití pro svou činnost, jedná se o škodu, která může být daňovým výdajem pouze do výše náhrady dle § 25 ZDP. Výjimku tvoří potvrzení policie ČR, jedná-li se o škodu způsobenou neznámým pachatelem. V tomto případě je možné uznat celou škodu do daňových výdajů.

Další možností evidování je vedení účetnictví. To je povinné pro poplatníky splňující určité podmínky: podnikatel je zapsán v obchodním rejstříku, nebo jeho obrat za bezprostředně předcházející období přesáhl částku 25 000 000 Kč, subjekty sdružené ve společnosti, pokud alespoň jeden z nich je osobou vedoucí účetnictví, nebo se fyzická osoba rozhodne pro vedení účetnictví dobrovolně. V případě vedení účetnictví je základem daně výsledek hospodaření (zisk nebo ztráta), ale je nutné, aby byl výsledek hospodaření stanoven vždy bez vlivu Mezinárodních účetních standardů. Poplatník, který vede účetnictví, musí ke konci zdaňovacího období provést inventarizaci a případné rozdíly zaúčtovat. Stejně jako u daňové evidence platí, že daňově uznatelná je škoda pouze do výše náhrady, kromě případu potvrzení policie o neznámém pachateli.

Neuplatní-li poplatník výdaje prokazatelně vynaložené, může uplatnit výdaje ve výši:

- 80 % z příjmů ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství a z příjmů z živnostenského podnikání řemeslného, nejvýše lze však uplatnit výdaje do částky 1 600 000 Kč,

- 60 % z příjmů z živnostenského podnikání, s výjimkou příjmů ze živnostenského podnikání řemeslného, nejvýše lze však uplatnit výdaje do částky 1 200 000 Kč,
- 40 % z příjmů z jiného podnikání než ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství a než z živnostenského; nejvýše lze však uplatnit výdaje do částky 800 000 Kč,
- 30 % z příjmů z nájmu majetku zařazeného v obchodním majetku; nejvýše lze však uplatnit výdaje do částky 600 000 Kč.
- Způsob uplatnění výdajů nelze zpětně měnit. [7]

Speciálním případem stanovení daně je možnost poplatníka podat žádost správci daně na stanovení daně paušální částkou. V takovém případě se vychází především z předpokládaných příjmů (lze využít ale jen u některých příjmů ze samostatné činnosti) a předpokládaných výdajů k těmto příjmům, nejméně ve výši, kterou by poplatník uplatnil u procenta z příjmů. Je nutné, aby takovýto poplatník splnil podmínky stanovené ZDP, např. provozování činnosti bez zaměstnanců a spolupracujících osob, roční výše příjmů v bezprostředně předcházejících třech obdobích nepřesáhla částku 5 000 000 Kč, není společníkem společnosti apod.

2.4.3 Příjmy z kapitálového majetku

Jsou stanoveny v § 8 ZDP, je však nutné rozdělit příjmy do dvou kategorií, z nichž každá je zdaněna jinak.

První kategorie obsahuje např.: podíly na zisku akciové společnosti, společnosti s ručením omezeným, komanditní společnosti nebo podíly na zisku z členství v družstvu. Dále se jedná o úroky a jiné výnosy z držby cenných papírů, dávky penzijního připojištění se státním příspěvkem, plnění ze soukromého životního pojištění, úroky z vkladů na účtech, které neslouží k podnikání, úroky z vkladních listů, dluhopisů, jednorázového vkladu apod. Tyto příjmy poplatník neuvádí do daňového přiznání, protože o jejich zdanění se musí postarat subjekt, který jim tyto příjmy vyplácí, jedná se o tzv. zdanění u zdroje. Musí však být splněna podmínka, že plynou ze zdrojů na území ČR.

Druhou kategorií příjmů tvoří: příjmy uvedené výše v případě, že plynou ze zdrojů v zahraničí, úroky a jiné výnosy z poskytnutých úvěrů a zápůjček, úroky z prodlení, úroky z vkladů na podnikatelských účtech, úrokové a jiné výnosy z držby směnek, apod. Tyto

příjmy poplatník zahrne do dílčího základu daně z kapitálového majetku v plné výši, bez uplatnění výdajů.

2.4.4 Příjmy z nájmu

Jsou stanoveny v § 9 ZDP a jedná se o příjmy z nájmu nemovitých věcí nebo bytů a příjmy z nájmu movitých věcí, kromě příjmů z příležitostného nájmu movitých věcí, které spadají do příjmů ostatních. Tyto příjmy poplatník zahrne do dílčího základu daně z nájmu, po odečtení výdajů vynaložených na jejich dosažení, zajištění a udržení. Výjimkou jsou příjmy plynoucí nerezidentům, u těch jsou příjmy samostatným základem daně a jsou zdaněny sazbou 15 %, případně sazbou 35 % jedná-li se o osoby z daňových rájů.

Stejně jako u dílčího základu daně ze samostatné činnosti lze příjmy a výdaje evidovat v účetnictví, daňové evidenci, nebo vést pouze přehled příjmů a pohledávek a uplatnit výdaje procentem z příjmů ve výši 30 %. Stejně tak i u tohoto dílčího základu může poplatníkovi vyjít ztráta, kterou může odečíst od úhrnu dílčích základů daně (kromě dílčího základu ze závislé činnosti) v příslušném období, nebo v následujících 5 obdobích. Protože nájem je nakládání s majetkem a ne samostatnou činností, i přestože poplatník prokazuje výdaje související s nájmem, nejedná se o obchodní majetek.

Při uplatnění výdajů paušálem, tzn. 30 % z příjmů, je poplatník povinen použít zvolený způsob uplatňování výdajů u všech příjmů v tomto DZD. [12]

2.4.5 Ostatní příjmy

Jsou stanoveny v § 10 ZDP a jedná se zejména o příjmy z příležitostných činností nebo z příležitostného nájmu movitých věcí, příjmy ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství, které nejsou provozovány podnikatelem, výhry v loteriích, sázkách, reklamních soutěžích a slosováních a další příjmy, které nelze zařadit do příjmů podle § 6 až § 9. Ostatní příjmy jsou často do určité výše osvobozeny dle § 4 ZDP a následujících, například jsou osvobozeny ceny z veřejné a sportovní soutěže, pokud nepřesáhnou výši 10 000 Kč.

Do ostatních příjmů patří také příjmy z převodu hmotných věcí, v případě že nejsou osvobozeny. Uplatnitelným výdajem u tohoto příjmu je nabývací cena majetku a výdaje vynaložené na údržbu, opravy a zhodnocení věci. Velké množství příjmů připadá na dávky z veřejných rozpočtů a důchody. Důchody jsou od daně osvobozeny v případě, že nepřekračují 36násobek minimální mzdy, tzn. $36 \cdot 9\,200 \text{ Kč} = 331\,200 \text{ Kč}$. Pokud příjem

přesáhne tuto hranici, jedná se pouze o částečné osvobození, a přesahující částka bude zdaněna v tomto DZD.

Dílčím základem daně je částka příjmů snižená o výdaje prokazatelně vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení, nejvýše však do výše příjmu. Nemůže zde tedy vzniknout daňová ztráta. A není také možné kompenzovat výdaje vzniklé u jednoho příjmu s příjmem jiným, tzn. že výdaje lze kompenzovat pouze s příjmem, se kterým souvisí.

U příjmů ze zemědělské výroby, která není provozována podnikatelem, platí stejná možnost jako u podnikatele, že může uplatnit výdaje ve výši 80 % z příjmů. O podnikatele se nejedná pouze v případě příležitostných příjmů drobných pěstitelů a chovatelů, kteří jsou fyzickými osobami provozujícími drobné pěstitelské a chovatelské činnosti, anebo prodávající nezpracované rostlinné a živočišné výrobky. Pak dle zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství nepodléhají evidenci zemědělského podnikatele.

„Jako ostatní příjmy se zdaní také příjem při porušení podmínek pro uplatnění nezdanitelných částí základu daně na penzijní připojištění, doplňkové penzijní spoření, penzijní pojištění nebo na soukromé životní pojištění. Tyto nezdanitelné částky je možné uplatnit pouze za zákonem přísně vymezených podmínek, které musí být splněny nejen v daném kalendářním roce, ale po jistý čas též do budoucna.“³

2.5 SOLIDÁRNÍ DAŇ

Pro roky 2013 až 2015 je zavedeno solidární zvýšení daně, které je do ZDP zavedeno zákonem č. 500/2012 Sb., o změně daňových, pojistných a dalších zákonů v souvislosti se snižováním schodků veřejných rozpočtů. Solidární daň jsou povinny zaplatit fyzické osoby, jejichž roční součet čistého příjmu z dílčího základu daně ze samostatné činnosti a hrubého příjmu ze závislé činnosti překročí 48násobek průměrné mzdy podle zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení, tzn. 1 277 328 Kč v roce 2015 a 1 245 2610 Kč v roce 2014, a to ve výši 7 % z tohoto nadlimitního příjmu. Příjmy z kapitálového majetku, z nájmu a ostatní příjmy se do příjmů pro solidární daň nezahrnují. V případě příjmů ze závislé činnosti, pokud podléhá zdanění solidární daní, si poplatník nemůže nechat udělat roční zúčtování u svého zaměstnavatele, ale je povinen podat vlastní daňové přiznání.

Pro poplatníky s nadlimitními příjmy, např. při měsíční hrubé mzdě 110 000 Kč, se jedná o druhou sazbu daně. Účelem je zamezit regresivnímu působení daně, protože při

³Brychta a kol. (2014, s. 139)

překročení MaxVZ se daň z příjmů sníží kvůli aplikaci superhrubé mzdy v algoritmu výpočtu a daň z příjmů se stane regresivní. Tato regrese byla nejvíce viditelná v letech, kdy existoval MaxVZ pro zdravotní i sociální pojištění. „Pro ilustraci z jedné koruny mzdy do dosažení maximálních vyměřovacích základů bylo odvedeno 0,201 Kč daně z příjmů fyzických osob a po dosažení maximálních vyměřovacích základů už jen 0,15 Kč.“⁴

Kromě toho, že se solidární zvýšení daně u příjmů ze závislé činnosti počítá z hrubého příjmu zaměstnance a ne ze superhrubé mzdy jako u daně z příjmů, je zde ještě jeden rozdíl. Do vyměřovacího základu pro solidární zvýšení dani se nepočítá příjem z dohody o provedení práce s odměnou do 10 000 Kč.

U měsíčních záloh na daň u zaměstnanců se záloha zvyšuje o solidární daň dle § 38ha v případě, že zúčtovaný měsíční zdanitelný příjem přesáhne 4násobek průměrné mzdy, tzn. 106 444 Kč v roce 2015 (26 611 Kč · 4) a 103 768 Kč v roce 2014 (25 942 Kč · 4). „Každý zaměstnanec, u kterého třeba jen v jednom měsíci v roce dojde k výpočtu solidárního zvýšení u zálohy, bude povinen podat daňové přiznání.“⁵ Při výpočtu solidárního zvýšení u zálohy je zaměstnanec povinen podat daňové přiznání sám za rok 2014, ale za rok 2015 povinnost zaměstnancům odpadá v případě, kdy sice bylo vypočteno zvýšení u zálohy, např. z důvodu vysokého osobního ohodnocení v příslušném měsíci, ale při ročním zúčtování není dosaženo nadlimitního příjmu.

2.6 REGISTRACE K DANI

Od roku 2013 byla pravidla pro registraci přenesena z daňového řádu do ZDP. Tento krok souvisí se zavedením tzv. jednotného inkasního místa, ke kterému mělo dojít od roku 2015. Mění se politická situace ale způsobila posun účinnosti jednotného inkasního místa na rok 2016 avšak s jeho nejasnou budoucností. Odložení je způsobeno předpisem č. 267/2014 Sb., kterým se mění zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Registrační povinnost má FO, která započala vykonávat činnost, která je zdrojem příjmů ze samostatné činnosti, nebo přijala příjem z této samostatné činnosti, a to do 15 dnů u příslušného správce daně. Od roku 2014 odpadla registrační povinnost poplatníkovi u příjmů

⁴ Vančurová, Láchová (2014, s. 217)

⁵ Pelc, Pelech (2014, s. 269)

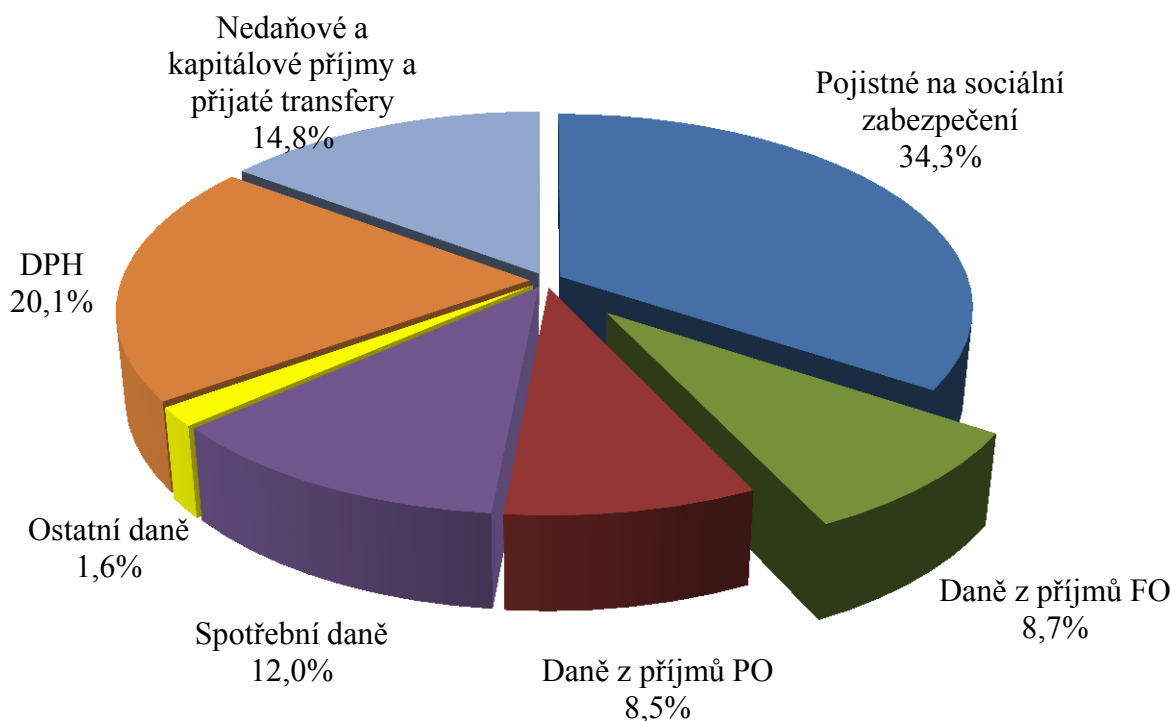
z nájmu, protože došlo k omezení registrační povinnosti pouze na příjmy ze samostatné činnosti.

2.7 SPRÁVCE DANĚ

Správce daně je orgán státní správy, který zajišťuje splnění daňových povinností poplatníků, jejichž odvody plynou do státního rozpočtu. Postup správců daní, práva a povinnosti daňových subjektů upravuje zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád. Cílem správy daní je zjištění daně a zabezpečení jejich úhrady. Správcem DZPFO jsou orgány finanční správy, tzn. finanční úřady.

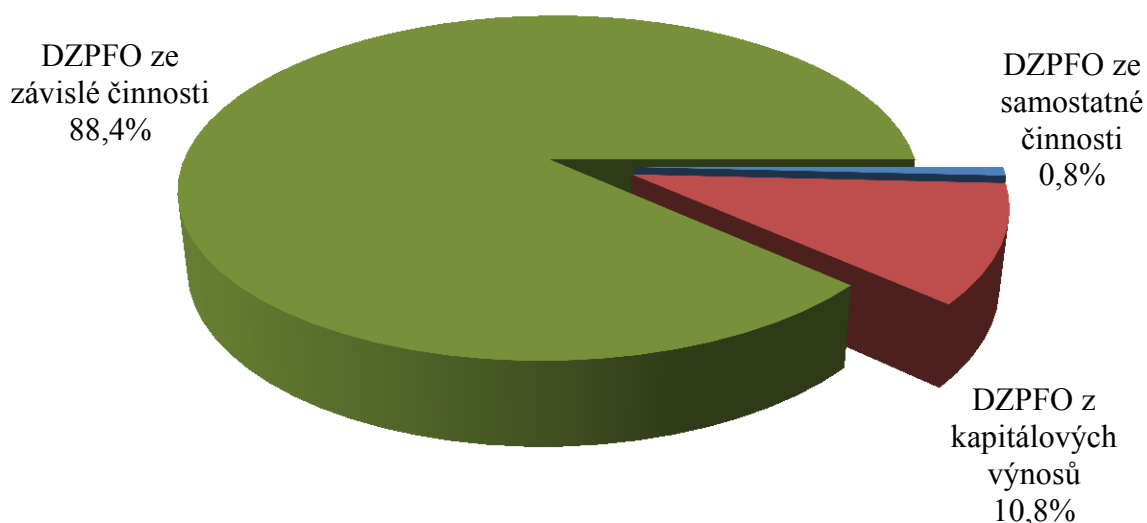
Kromě klasických daní, je z pohledu státu ostatním daňovým příjmem také pojistné na sociální pojištění. Z pohledu poplatníka se jedná o povinný odvod, takže má ve své podstatě postavení daně. Příjmy plynoucí do státního rozpočtu z pojištění spravuje Česká správa sociálního zabezpečení. Podíly jednotlivých složek na celkové struktuře příjmů rozpočtu jsou uvedeny v Obr. 2.1 a podíl konkrétních složek příjmů na DZPFO v Obr. 2.2

Obr. 2.1 - Struktura celkových příjmů státního rozpočtu ČR za 3. čtvrtletí 2014

Zdroj: MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Informace o pokladním plnění státního rozpočtu české republiky za 1. až 3. čtvrtletí 2014.* Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/monitoring/plneni-statniho-rozpocetu/2014/ctvrtletni-informace-o-pokladnim-plneni-19710>

Obr. 2.2 - Podíl konkrétních složek příjmů na DZPFO v ČR k 30.9.2014

Zdroj: vlastní zpracování z: MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Informace o pokladním plnění státního rozpočtu české republiky za 1. až 3. čtvrtletí 2014*. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/monitoring/plneni-statniho-rozpocetu/2014/ctvrtletni-informace-o-pokladnim-plneni-19710>

2.8 ZÁLOHY NA DAŇ

Aby nebyl poplatník zatížen odvodem vysoké částky peněz najednou, odvádí v průběhu období zálohy na daň. Zálohy se platí v průběhu zálohového období, kterým se rozumí období od prvního dne následujícího po uplynutí posledního dne lhůty pro podání daňového přiznání za minulé zdaňovací období do posledního dne lhůty pro podání daňového přiznání za následující zdaňovací období. Pro stanovení výše a periodicity záloh se vychází z poslední známé daňové povinnosti. Záloha na daň je platba, kterou je poplatník povinen odvádět před splatností daně a po stanovení výše daně za zdaňovací období jsou zálohy započteny na úhradu daně. Uhrazení záloh však neznamená splnění daňové povinnosti. Při zjištění přesné výše daně se zálohy započtou na její úhradu a vypořádá se rozdíl. Pokud jsou zálohy nižší než daňová povinnost, musí poplatník uhradit doplatek daně, jsou-li zálohy vyšší, vzniká poplatníkovi přeplatek na dani.

U zaměstnanců odvádí zálohu na daň z příjmů ze závislé činnosti zaměstnavatel, pokud nesráží a neodvádí srážkovou daň. U ostatních zálohy na daň neplatí poplatníci, jejichž poslední známá daňová povinnost nepřesáhla 30 000 Kč. Poplatníci, jejichž povinnost přesáhla 30 000 Kč, avšak nepřesáhla 150 000 Kč, zaplatí dvě zálohy na daň ve výši 40 %

poslední známé daňové povinnosti. První záloha je splatná do 15. dne šestého měsíce a druhá do 15. dne dvanáctého měsíce zdaňovacího období. S tříměsíční periodicitou platí zálohu poplatníci, jejichž povinnost přesáhla 150 000 Kč, a to ve výši 1/4 poslední známé daňové povinnosti a to vždy do 15. dne posledního měsíce v příslušném čtvrtletí.

„Zálohová povinnost k dani z příjmů, popřípadě pojistného na sociální a zdravotní pojištění, se u spolupracující osoby posuzuje samostatně, se zohledněním příjmů a výdajů dosažených v rámci spolupráce.“⁶

2.9 DAŇOVÉ PŘIZNÁNÍ A SPLATNOST DANĚ

Základem pro správné odvedení daně je daňové přiznání, hlášení nebo vyúčtování – souhrnně řádné daňové tvrzení podané daňovým subjektem. Toto přiznání je povinna podat FO, jejíž roční příjmy, které jsou předmětem daně, přesáhly 15 000 Kč, pokud nejde o příjmy osvobozené nebo o příjmy, z nichž je daň vybírána srážkou. Daňové přiznání je povinen podat i ten, jehož roční příjmy, které jsou předmětem daně z příjmů fyzických osob, nepřesáhly 15 000 Kč, ale vykazuje daňovou ztrátu. Tiskopis daňového přiznání je uveden v příloze č. 1.

Obecně rozlišujeme daňové tvrzení na řádné (podáno v zákonném termínu), opravné (opravující předchozí tvrzení, podané před uplynutím zákonné lhůty pro podání původního tvrzení) a dodatečné daňové tvrzení (podané po uplynutí zákonné lhůty, do konce následujícího měsíce po zjištění rozdílu oproti poslední známé dani).

Řádný termín k podání přiznání za předcházející kalendářní rok je do 1. 4. následujícího roku, v případě zpracování přiznání daňovým poradcem do 1. 7. následujícího roku, ale do 1. dubna musí poplatník předložit finančnímu úřadu plnou moc, ze které vyplývá, že pověřil daňového poradce podáním přiznání k dani z příjmů. Ve lhůtě pro podání daňového přiznání je poplatník povinen daň také zaplatit. Případné doplatky na základě dodatečného tvrzení jsou splatné v termínu pro podání tohoto tvrzení.

Daňové přiznání nemusí podat poplatník, kterému plyne pouze příjem ze závislé činnosti, v případě že v příslušném období pobíral mzdu vždy jen od jednoho zaměstnavatele, u kterého měl podepsané prohlášení k dani. Pokud zaměstnavatelů bylo více, může požádat písemně o provedení ročního zúčtování záloh a daňového zvýhodnění posledního z nich, a to

⁶ Brychta a kol. (2014, s. 65)

nejpozději do 15. února po uplynutí zdaňovacího období. Zaměstnanci mohou plynout i jiné příjmy, ty ale nesmí převýšit hranici 6 000 Kč, kromě příjmů od daně osvobozených a příjmů, z nichž je daň vybírána zvláštní sazbou.

Daňové přiznání za zůstavitele podá vlastním jménem na účet pozůstalosti osoba spravující pozůstalost do 3 měsíců ode dne smrti zůstavitele, poté každoročně až do vyřešení dědictví a naposledy do 30 dnů ode dne skončení řízení o pozůstalosti. V daňové povinnosti zůstavitele nelze dle § 38ga uplatnit nezdánitelnou část a odčitatelnou položku, slevu na dani ani daňové zvýhodnění. [5]

2.10 OSVOBOZENÍ OD DANĚ

Řada příjmů, které FO uskuteční, jsou sice předmětem daně, ale jsou osvobozeny. Osvobození definuje část předmětu daně, ze které se daň nevybírám. Zároveň však poplatník nemůže uplatnit výdaje související s daným příjmem, tzn. ani daňovou ztrátu vzniklou při dosahování tohoto příjmu. Pokud poplatníkovi vznikne ztráta, tak je pro něj osvobození tohoto příjmu nevýhodné, protože osvobození neumožní uplatnit ztrátu z dalších příjmů, případně v dalších letech.

Osvobození lze rozdělit na úplné a částečné. Úplné osvobození znamená, že při splnění podmínek je celý příjem osvobozen, například pokud příležitostný příjem v daném časovém úseku nepřekročí stanovený limit. Naopak u částečného osvobození je část příjmů zdaněna a část osvobozena, například u starobních důchodů, které překročí stanovenou hranici.

Obecně lze shrnout osvobozené příjmy do pěti kategorií, z nichž existuje řada výjimek ze základních pravidel. Jedná se o některé bezúplatné příjmy, důchody a sociální transfery, některé příjmy z prodeje majetku, náhrady škody a pojistná plnění a některé výhry. [12]

Často využívaným osvobozením je příjem z prodeje nemovitostí, ve které měla FO bydliště alespoň 2 roky před prodejem, nebo kratší dobu pokud příjem použije na uspokojení bytové potřeby. V ostatních případech lze osvobození u nemovitých věcí uplatnit po uplynutí lhůty pěti let mezi nabytím a prodejem.

„Nový občanský zákoník řeší od roku 2014 prostřednictvím institutu práva stavby (§ 1240 a násl. NOZ) věcné právo jiné osoby než vlastníka pozemku mít na povrchu nebo pod

povrchem pozemku stavbu. Právo stavby lze udělit na omezenou dobu maximálně 99 let. Jelikož je právo stavby vždy považováno za věc nemovitou (i když stavba nemusí být ještě realizována), a je také převoditelné, řeší se osvobození jen v situaci, kdy již je stavba odpovídající právu stavby zřízena.“⁷

Existují výjimky, ale obecně jsou osvobozeny veškeré příjmy z prodeje movitých věcí. U některého majetku musí být splněna podmínka týkající se většinou určité doby, po kterou musí být vlastněna FO (např. u motorových vozidel, letadel a lodí je podmínkou pro osvobození vlastnictví více než 1 rok).

Další podmínky týkající se osvobození movitého majetku stanovené v ZDP, jsou především u příjmů z cenných papírů a obchodních podílů. U tohoto majetku se navíc musí rozlišit, zda jde o cenné papíry získané do konce roku 2013, kdy se aplikuje úprava platná do konce roku 2013, nebo případy později nabytých cenných papírů. U věcí zařazených v obchodním majetku, musí být pro osvobození příjmu splněna podmínka vyřazení z obchodního majetku alespoň 5 let před prodejem.

Obchodním majetkem zákon označuje část majetku fyzických osob, které jsou ve vlastnictví poplatníka a o které bylo nebo je účtováno, anebo je nebo byla uvedena v daňové evidenci. [5]

Mezi ostatní osvobozené příjmy patří příjmy získané ve formě dávky nebo služby z nemocenského, důchodového nebo veřejného zdravotního pojištění. Příjem v podobě stipendia, plnění z vyživovací povinnosti, příspěvek FO poskytovaný podle zákona upravujícího stavební spoření a další příjmy dle § 4 ZDP. Dále jsou osvobozeny příjmy uvedené v § 6 odst. 9 ZDP (např. hodnota nepeněžního bezúplatného plnění poskytovaného z fondu kulturních a sociálních potřeb u zaměstnavatelů a to až do úhrnné výše 2 000 Kč ročně, poskytování nealkoholických nápojů na pracovišti, závodní stravování nebo příjmy za práci žáků a studentů z praktického vyučování a praktické přípravy a další).

Také příjmy dle § 10 odst. 3 ZDP (např. příjmy z příležitostných činností nebo z příležitostného nájmu movitých věcí, pokud jejich úhrnu u poplatníka nepřesáhne ve zdaňovacím období 30 000 Kč).

⁷ Brychta a kol. (2014, s. 11)

Některými osvobozeními stát podporuje určité chování poplatníků. Například osvobození příspěvků zaměstnavatele na penzijní pojištění nebo soukromé životní pojištění při splnění specifických podmínek, protože je pro stát žádoucí, aby byl poplatník zajištěný pro případ nemoci a stárí.

Zrušením zákona o dani dědické, darovací a dani z převodu nemovitostí se příjmy z těchto titulů staly příjmem podléhajícím dani z příjmů. „*Na příjmy z nabytí dědictví nebo odkazu se však vztahuje generální osvobození od daně z příjmů fyzických osob dle nově zařazeného § 4a.*“⁸

2.11 CO NENÍ PŘEDMĚTEM DANĚ

Určité příjmy nepodléhají zdanění ani se nezahrnují do daňového základu, jelikož nejsou předmětem daně. Mezi tyto příjmy lze zařadit např. příjmy získané nabytím akcií nebo podílových listů podle zákona upravujícího podmínky převodu majetku státu na jiné osoby, příjmy získané vydáním podle právních předpisů upravujících restituci majetku, úvěry nebo zápůjčky s určitými výjimkami, příjmy z rozšíření rozsahu nebo vypořádání společného jmění manželů, částka uhrazená zdravotní pojišťovnou, o kterou byl překročen limit regulačních poplatků a doplatků na léčiva nebo potraviny podle zvláštních právních předpisů apod.

Dále také předmětem daně nejsou náhrady cestovních výdajů u příjmu ze závislé činnosti do výše stanovené zvláštním předpisem, částky přijaté zaměstnancem zálohově od zaměstnavatele, aby je jeho jménem vydal, hodnota osobních ochranných pracovních prostředků, pracovních oděvů a obuvi, náhrady za opotřebení vlastního náradí apod.

2.12 ROZDÍL MEZI OSVOBOZENÍM OD DANĚ A VYNĚTÍM Z PŘEMĚTU DANĚ A JEHO ÚČINKY

Osvobozené příjmy podléhají dani, ale nezdaňují se, například z důvodu výhodnosti vyplácení již čistého příjmu (např. u sociálních dávek) nebo protože příjem plyne z prodeje majetku pořízeného ze zdaněného příjmu a ne za účelem podnikání nebo dalšího prodeje a obohacování se.

⁸ Marková (2014, s. 7)

Naopak vyňaté příjmy nepodléhají dani, např. protože nejde o příjmy (půjčka) nebo protože by jejich zdanění bylo administrativně náročné (imputované příjmy). Výsledný dopad do základu daně je však zpravidla shodný, rozdíly mohou nastat např. při aplikaci smluv o zamezení dvojího zdanění.

2.13 ZAOKROUHLOVÁNÍ

Při výpočtu čistého příjmu zaměstnance je odečítána nejen daň z příjmu, ale také sociální a zdravotní pojištění. Proto je důležité zaokrouhlování nejen u daně, ale také u pojistného.

Měsíční vyměřovací základ na daň z příjmů u zaměstnance se zaokrouhluje na stokoruny nahoru, tzn. že daň vždy vyjde v celých korunách. Pojistné je ale vypočteno z hrubé mzdy. Částka pojistného se zaokrouhluje na celé koruny nahoru u zdravotního i sociálního pojištění.

Roční vyměřovací základ na daň z příjmů u zaměstnance i OSVČ se zaokrouhluje na stokoruny dolů.

2.14 GRAFICKÉ ZNÁZORNĚNÍ OBECNÉHO PRINCIPU ZDANĚNÍ

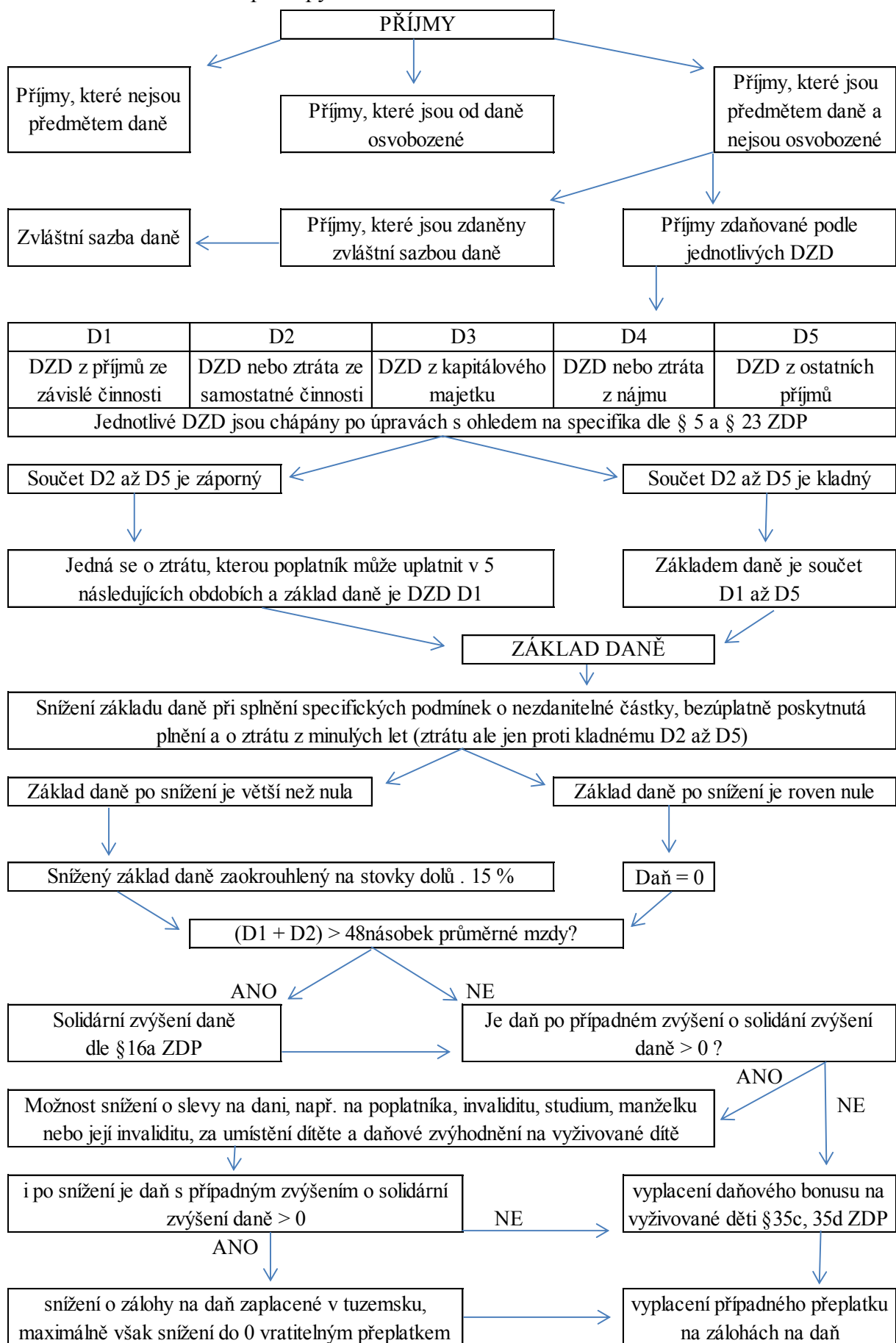
Zdanění osobních příjmů je velmi komplikované. DZPFO je pravděpodobně nejsložitěji konstruovanou daní z celého daňového systému. Obecný princip zdanění je uveden v Obr. 2.3.

Nejprve je nutné rozčlenit příjmy do tří kategorií. První kategorii tvoří příjmy, které nejsou předmětem daně, ve druhé kategorii jsou příjmy osvobozené a do poslední kategorie patří příjmy, které jsou předmětem daně a nejsou osvobozené. Tato poslední kategorie podléhá zdanění daní z příjmů.

Poté je nutné rozdělit příjmy do jednotlivých dílčích základů daně, podle toho z jakých zdrojů byl příjem získán a upravit dílčí základy s ohledem na specifika ZDP. Dále se zvlášť posoudí výše DZD z příjmů ze závislé činnosti a zvlášť výše ostatních DZD a stanoví se celkový základ daně. Ten je za určitých podmínek možné snížit a poté je zaokrouhlen na stokoruny dolů a vynásoben sazbou daně ve výši 15 %.

Také je nutné posoudit, zda příjem nepodléhá solidárnímu zvýšení daně. Celkovou vypočtenou daň je možné snížit o slevy na dani a daňové zvýhodnění a nakonec je nutné výši daně porovnat s odvedenými zálohami a vyrovnat případný rozdíl.

Obr. 2.3 – Obecné principy zdanění

Zdroj: vlastní úprava z: MERITUM. *Daň z příjmů 2014*. Praha: Wolters Kluwer, a.s.

3 MOŽNOSTI OPTIMALIZACE VÝŠE ODVODŮ

Jednotlivé způsoby, jak lze optimalizovat výši odvodů, jsou různé. Každý subjekt se snaží zaplatit na daních a souvisejících odvodech co nejméně. Minimalizace odvodů je racionálním ekonomickým chováním každého subjektu. Konkrétně u DZPFO se jedná o položky snižující základ daně, z něhož se vypočítává daň, jiné naopak přímo snižují částku daně. Jsou zde uvedeny i další způsoby, které nesnižují daň přímo, ale optimalizace je dosaženo např. po rozdělení příjmů a výdajů na spolupracující osobu. Pro zobecnění všech zákonem dovolených možností, jak optimalizovat odvody, lze použít pojem daňová úspora. Pod tento pojem lze zahrnout např. i úsporu administrativních nákladů. Zákon OSVČ umožňuje uplatnit výdaje nejen ve skutečné výši, ale také procentem z příjmů. Při uplatnění výdajů procentem z příjmů poplatník sice může na dani zaplatit stejnou částku jako u skutečných výdajů, ale umožní mu to snížit výdaje na vedení evidence pro daňové účely a má také větší právní jistotu, že má daň vypočtenou správně a nehrozí mu sankce za špatně odvedenou výši daně.

Další možností, která není v rozporu se zákonem, ale zároveň ji nelze zařadit ani do kategorie daňové úspory, kterou zákon dovoluje, je vyhnutí se dani. Tato možnost představuje minimalizaci daně prostřednictvím využívání skulin ve stylizaci zákona. Vyhnutí se dani ale mívá většinou jen dočasný charakter, protože při využívání zákonodárcem nezamýšlené výhody širším okruhem poplatníků, je nucen tento zákon změnit.

Mezi již nezákonné možnosti jak lze dosáhnout optimalizace patří daňový únik. Jedná se o protiprávní jednání poplatníka, kdy úmyslně a ve větší míře neoprávněně krátí velikost daňové povinnosti. Jedná se o trestný čin zkrácení daně. Daňové úniky jsou pro společnost škodlivé, protože nepřímo zvyšují daňové zatížení ostatních poplatníků a podporují tzv. šedou ekonomiku. Stát se snaží proti únikům bojovat prostřednictvím jejich vyhledávání a sankcionalizování. [12]

V této kapitole jsou uvedeny legální možnosti snížení daně představující daňovou úsporu především prostřednictvím slev na dani, odčitatelných položek a nezdanitelných částí, rozdělení příjmů na spolupracující osoby a dohody stojící mimo pracovní poměr, které sice přímo nesnižují daňovou povinnost, ale lze jejich prostřednictvím optimalizovat odvod na sociální a zdravotní pojištění, které je nedílnou součástí odvodů snižujících příjem poplatníka. V závěru kapitoly je uvedena problematika nelegálního způsobu zaměstnávání na tzv. Švarcsystém a vysvětlen rozdíl oproti outsourcingu.

3.1 VZORCE TÝKAJÍCÍ SE VÝPOČTU DANĚ A POJISTNÉHO

U výpočtů se postupuje podle platné legislativy a jednotlivých kroků a vzorců vedoucích ke správnému stanovení výše daně nebo daňového bonusu. Některé položky, např. slevy nebo odpočty, se vztahují pouze na poplatníky, kteří splňující určité podmínky, aby mohli uplatnit příslušné snížení. Solidární zvýšení daně je uplatněno také jen na určitou skupinu poplatníků, konkrétně na ty, kteří dosahují nadlimitních příjmů. Vysvětlení jednotlivých pojmů a vzorců je uvedeno níže.

***Hrubá mzda** = částka přiznaná zaměstnanci dle platového výměru v pracovní smlouvě*

$$\text{Základ daně zaměstnance} = HM \cdot 1,34 \quad (3.1)$$

V případě zaměstnance je základem daně superhrubá mzda, tj. hrubá mzda navýšená o sociální a zdravotní pojistné hrazené zaměstnavatelem.

$$\text{Základ daně OSVČ} = \text{příjmy} - \text{výdaje, případně výnosy} - \text{náklady} \quad (3.2)$$

$$\text{Základ daně} = \text{základ daně zaměstnance} + \text{základ daně OSVČ} + \text{DZD z § 8 až 10} \quad (3.3)$$

***Odpočet a nezdanitelná část základu daně** = částky snižující základ daně*

$$\text{ZD snížený o odpočty a nezdanitelné části} = \text{ZD} - (\text{O} + \text{nezdanitelné části}), \quad (3.4)$$

kde ZD je základ daně, O je odpočet.

***Zaokrouhlený ZD** = měsíční základ daně snížený o odpočty a nezdanitelné části se u fyzických osob dle ZDP zaokrouhluje na stokoruny nahoru, roční ZD na stokoruny dolů*

$$\text{Daň} = \text{zaokrouhlený ZD} \cdot 15 \%, \quad (3.5)$$

kde zaokrouhlený ZD je základ daně a je vynásoben sazbou daně ve výši 15 %.

$$\text{Solidární daň} = \text{nadlimitní příjem} \cdot 7 \%, \quad (3.6)$$

kde nadlimitní příjem je částka převyšující maximální vyměřovací základ pro sociální pojistné ve výši 1 277 328 Kč a 7 % je sazba solidární daně.

***Sleva na poplatníka** = částka daná ZDP, § 35ba ods. 1 a), tj. 24 840 Kč ročně*

***Sleva na manželku** = částka daná ZDP, § 35ba ods. 1 b), tj. 24 840 Kč ročně*

***Sleva na studenta** = částka daná ZDP, § 35ba ods. 1 f), tj. 4 020 Kč ročně*

***Sleva za umístění dítěte** = vynaložené výdaje dle ZDP, § 35ba ods. 1 g) a § 35 bb*

Daňové zvýhodnění na vyživované dítě = částka daná ZDP, § 35c, tj. 13 404 Kč na jedno dítě, 15 804 Kč na druhé dítě a 17 004 Kč na třetí a každé další dítě

$$\text{Daň po slevách} = (\text{daň} + \text{solidární daň} - \text{slevy na dani}) - \text{daňové zvýhodnění} \quad (3.7)$$

Daň lze snížit prostřednictvím slev maximálně do nuly, ale v případě, že daň vyjde záporné číslo z důvodu uplatnění daňového zvýhodnění na vyživované dítě, jedná se o daňový bonus.

Kromě daně z příjmů je pro zjištění čistého příjmu zaměstnance i OSVČ důležitá výše odvodů na zdravotní a sociální pojištění, které se u zaměstnance vypočítává z hrubé mzdy a u OSVČ z jedné poloviny základu daně. DZD z § 8 až 10 se výpočet odvodů na pojištění netýká. Odvedené pojištění významně ovlivní konečný čistý příjem poplatníka.

$$\text{ZP zaměstnanec} = \text{HM} \cdot 4.5 \% \quad (3.8)$$

$$\text{SP zaměstnanec} = \text{HM} \cdot 6.5 \% \quad (3.9)$$

$$\text{ZP zaměstnavatel} = \text{HM} \cdot 9 \% \quad (3.10)$$

$$\text{SP zaměstnavatel} = \text{HM} \cdot 25 \% \quad (3.11)$$

$$\text{ZP OSVČ} = 50 \% \cdot \text{základ daně OSVČ} \cdot 13.5 \% \quad (3.12)$$

$$\text{SP OSVČ} = 50 \% \cdot \text{základ daně OSVČ} \cdot 29.2 \% \text{ nebo } 31.5 \%, \quad (3.13)$$

u sociálního pojištění se OSVČ může dobrovolně rozhodnout pro úhradu nemocenského pojištění ve výši 2.3 %.

$$\text{Čistý příjem} = \text{DZD z § 8 až 10} + \text{hrubá mzda} + \text{základ daně OSVČ} - \text{zdravotní a sociální pojištění hrazené poplatníkem} - \text{daň po slevách} \quad (3.14)$$

3.2 SLEVY NA DANI

Slevy na dani patří mezi položky, které přímo snižují částku daně. Jsou upraveny v § 35ba ZDP. Všechny FO (tzn. zaměstnanci i OSVČ) mají právo využít základní slevy na poplatníka ve výši 24 840 Kč. Jedná se o slevu absolutní, která je stanovena přesnou částkou pro konkrétní jednotku, tj. poplatníka. V roce 2013 a 2014 platila výjimka pouze pro starobní důchodce, kteří nárok na základní slevu neměli, dle rozhodnutí soudu si ale slevu mohou uplatnit. Po splnění podmínek stanovených v ZDP mohou poplatníci uplatnit také slevu na

invaliditu, na manželku (případně i její invaliditu) nebo slevu na studenta. V případě vyživovaného dítěte žijícího s poplatníkem ve společně hospodařící domácnosti dle § 35c ZDP také daňové zvýhodnění na toto dítě.

Novinkou od roku 2015 je sleva za umístění dítěte a vyšší částka slevy za druhé, třetí a další dítě. Sleva za umístění dítěte je uznatelná pro jednoho z poplatníků vyživujícího dítě ve společně hospodařící domácnosti, ve výši prokazatelně vynaložených výdajů v daném zdaňovacím období v zařízení péče o děti předškolního věku, maximálně však do výše minimální mzdy za každé dítě. Do roku 2015 bylo daňové zvýhodnění na vyživované dítě ve stejné výši pro jakýkoli počet dětí, ale nyní je to rozlišeno. Zatímco na jedno dítě si může poplatník uplatnit slevu ve výši 13 404 Kč, na druhé je to již 15 804 Kč a na třetí a každé další dítě 17 004 Kč ročně. [7]

O slevy na dani ve výši 1/12 roční částky lze snížit měsíční zálohu na daň (po případném zvýšení o solidární zvýšení daně ze záloh) u zaměstnance, který podepíše u svého zaměstnavatele prohlášení podle § 38k odst. 4 ZDP. Tiskopis prohlášení poplatníka daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti je uveden v příloze č. 2. Prohlášení může zaměstnanec podepsat maximálně u jednoho zaměstnavatele, takže u dalších zaměstnavatelů snížení o slevy na dani již uplatňovat nemůže. Poplatníci mohou uplatnit celou částku u slevy na poplatníka i v případě, že nepracovali po celé zdaňovací období. Naopak u slevy z titulu invalidity, studia a vyživovaného dítěte je slevu možné uplatnit pouze v měsících, kdy byly podmínky pro uplatnění nároku splněny k 1. dni příslušného měsíce. Sleva na manželku (manžela) lze uplatnit pouze při ročním zúčtování, protože je nutné posoudit výši příjmu druhého z manželů za celé zdaňovací období. Výše příjmů v tomto případě nesmí přesáhnout limit 68 000 Kč, do tohoto limitu se ale nezapočítávají dávky ve formě státní sociální podpory apod. Tuto slevu nemůže uplatnit poplatník dle § 35ca ZDP, který si u dílčího základu daně ze samostatné činnosti nebo z nájmu uplatnil výdaje procentem z příjmů, to platí i pro daňové zvýhodnění na vyživované dítě.

U slev je možné snížit částku daně pouze do nuly, i když je částka slevy vyšší než částka daňové povinnosti. Jedinou výjimkou je daňové zvýhodnění na vyživované dítě, v tomto případě má poplatník nárok na vyplacení prostředků od správce daně, ve formě tzv. daňového bonusu. To znamená, že poplatníkovi je vyplacena částka absolutní slevy na dani, kterou kvůli nízké vypočtené dani nemohl uplatnit při výpočtu daně. Daňový bonus zaměstnavatel poplatníkovi připočítá k měsíční čisté mzdě, ale pouze v případě že měsíční hrubá mzda poplatníka dosahuje alespoň poloviny minimální mzdy k prvnímu dni

zdaňovacího období, tzn. v roce 2014 alespoň 4 250 Kč a v roce 2015 alespoň 4 600 Kč. Je také stanoven maximální a minimální limit pro vyplacení bonusu. Kvůli optimalizaci administrativních nákladů je bonus vyplacen, pokud činí alespoň 50 Kč. Maximální částka bonusu u výpočtu měsíční zálohy ze mzdy činí 5 025 Kč, tzn. 60 300 Kč ročně. Daňový bonus nemusí být vyplácen měsíčně, protože poplatník může uplatnit slevu na vyživované dítě až při ročním zúčtování. V tomto případě je daňový bonus vyplacen najednou.

Příklad

Pan Zatloukal byl považován za studenta do 15. srpna příslušného roku. Má čtyřletého syna, který navštěvuje mateřskou školu a 1. září se mu narodila dcera. Manželka pobírá pouze peněžitou pomoc v mateřství. Měsíční hrubá mzda pana Zatloukala činí 23 500 Kč. Prokazatelně vynaložené výdaje na umístění syna ve školce činí 3 500 Kč. Částky slev a daňového bonusu jsou uvedeny v Tab. 3.1.

Tab. 3.1 – Roční zúčtování pana Zatloukala, uplatněné slevy a jeho daňový bonus

Hrubá mzda	282 000 Kč
ZP zaměstnanec	12 690 Kč
SP zaměstnanec	18 330 Kč
Základ daně	377 880 Kč
Zaokrouhlený ZD	377 800 Kč
Daň 15 %	56 670 Kč
Sleva na poplatníka	24 840 Kč
Sleva na manželku	24 840 Kč
Sleva na studenta	2 680 Kč
Sleva za umístění dítěte	3 500 Kč
Daňové zvýhodnění - syn	13 404 Kč
Daňové zvýhodnění - dcera	5 268 Kč
Daň po slevách	-17 862 Kč
Čistý příjem	268 842 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

Výpočty

Hrubá mzda = 23 500 . 12 měsíců = 282 000 Kč

ZP zaměstnanec dle rovnice (3.8) = 282 000 . 4.5 % = 12 690 Kč

SP zaměstnanec dle rovnice (3.9) = 282 000 . 6.5 % = 18 330 Kč

Základ daně dle rovnice (3.1) = 282 000 . 1,34 = 377 880 Kč

Daň dle rovnice (3.5) = 377 800 . 15 % = 56 670 Kč

$\text{Sleva na studenta} = (4\,020 : 12 \text{ měsíců}) \cdot 8 \text{ měsíců} = 2\,680 \text{ Kč}$

$\text{Daňové zvýhodnění na dceru} = (15\,804 : 12 \text{ měsíců}) \cdot 4 \text{ měsíce} = 5\,268 \text{ Kč}$

$\text{Daň po slevách vypočtená dle (3.7)} = (56\,670 - 24\,840 - 24\,840 - 2\,680 - 3\,500) - 13\,404 - 5\,268 = 810 - 13\,404 - 5\,268 = -17\,862 \text{ Kč}$

$\text{Čistý příjem dle rovnice (3.14)} = 282\,000 - 12\,690 - 18\,330 - (-17\,862) = 268\,842 \text{ Kč}$

Pan Zatloukal nebyl studentem po celý rok, proto může uplatnit pouze poměrnou část slevy na studenta, stejně tak může být uplatněno daňové zvýhodnění na dceru pouze v poměrné výši za 4 měsíce, protože dcera se narodila v září. Celkově má pan Zatloukal nárok na vrácení částky 17 862 Kč, protože se jedná o daňový bonus.

Zvláštností u závislé činnosti v souvislosti se slevou na vyživované dítě je skutečnost, že při ročním zúčtování záloh nebude muset poplatník vracet slevu uplatněnou na vyživované dítě v konkrétním měsíci (kdy pracoval a hrubá mzda převýšila stanovenou hranici pro uplatnění), když při ročním zúčtování nesplní povinnou výši hrubého příjmu alespoň ve výši poloviny roční minimální hrubé mzdy. [12]

Příklad

Pan Švidr studuje vysokou školu, v letních měsících červenec a srpen byl však zaměstnán s hrubou mzdou 11 000 Kč. Uplatnil slevu na poplatníka, a protože má ročního syna, také zvýhodnění na jedno vyživované dítě, viz Tab. 3.2.

Tab. 3.2 – Slevy a zvýhodnění uplatněné panem Švidrem v jednotlivých měsících

	Červenec	Srpen
Hrubá mzda	11 000 Kč	11 000 Kč
Základ daně	14 740 Kč	14 740 Kč
Zaokrouhlený ZD	14 800 Kč	14 800 Kč
Daň 15 %	2 220 Kč	2 220 Kč
Sleva na poplatníka	2 070 Kč	2 070 Kč
Daňové zvýhodnění	1 117 Kč	1 117 Kč
Daň po slevách	-967 Kč	-967 Kč
Daň při neuplatnění daňového zvýhodnění na dítě	150 Kč	150 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

Výpočty

$\text{Základ daně dle rovnice (3.1)} = 11\,000 \cdot 1,34 = 14\,740 \text{ Kč}$

$\text{Daň dle rovnice (3.5)} = 14\,800 \cdot 15\% = 2\,220 \text{ Kč}$

$\text{Daň po slevách dle rovnice (3.7)} = (2\,220 - 2\,070) - 1\,117 = 150 - 1\,117 = -967 \text{ Kč}$

Pokud by pan Švidr neuplatnil slevu na dítě v červenci a srpnu, při ročním zúčtování by na ni již neměl nárok, protože jeho hrubý příjem 22 000 Kč nedosahuje minima stanoveného pro uplatnění slevy na vyživované dítě ve výši poloviny minimální mzdy ($\frac{1}{2}$. minimální mzda 9 200 Kč . počet měsíců 12 = 55 200 Kč). Pan Švidr tedy dostal daňový bonus ve výši 2 . 976 Kč = 1 952 Kč a tím si zvýšil svůj čistý příjem. Při neuplatnění slevy na dítě by naopak na zálohách na daň zaplatil 2 . 150 Kč = 300 Kč. Tato částka by mu sice při ročním zúčtování byla vrácena z důvodu možnosti uplatnění celé roční slevy na poplatníka ve výši 24 840 Kč, ale jeho celkový příjem by byl o zmíněných 1 952 Kč nižší.

3.3 ODČITATELNÉ POLOŽKY A NEZDANITELNÉ ČÁSTI

Jedná se o konstrukční prvky výpočtu daně, kterými poplatník při ročním zúčtování může optimalizovat svou daňovou povinnost. Odčitatelné položky i nezdanitelné části daně mají motivovat poplatníky k určité činnosti, například k darování krve, kdy si poplatník může od základu daně odečíst částku ve výši 2 000 Kč za každý bezúplatný odběr nebo k podnikání, prostřednictvím možnosti uplatnit vzniklou ztrátu v následujících obdobích. Nebo navádí poplatníky ke spotřebě určitého statku, například pořízení vlastního bydlení, prostřednictvím možnosti uplatnění úroků z úvěrů na bytové potřeby, kdy lze za stanovených podmínek snížit základ daně až o 300 000 Kč.

Dalším příkladem jsou příspěvky na penzijní připojištění a pojištění, doplňkové penzijní spoření, soukromé životní pojištění, zaplacené členské příspěvky odborové organizaci a úhrady za zkoušky ověřující výsledky dalšího vzdělávání. Vždy však musí být splněny příslušné požadavky stanovené v § 15 ZDP.

U zaměstnanců tyto odpočty vyvolají nesoulad mezi odvedenými zálohami a skutečnou výší daně, protože po snížení základu daně je daňová povinnost nižší a vzniká přeplatek na dani, kvůli vyšším odvedeným zálohám. U OSVČ odpočty nemají zásadní vliv na nesoulad mezi zálohami a skutečnou výší daně, protože pro OSVČ je typické kolísání skutečné výše daně v jednotlivých letech podle úspěšnosti vykonávané samostatné činnosti, na rozdíl od zaměstnanců kterým se příjem a tedy i daňová povinnost v jednotlivých letech příliš nemění.

3.3.1 Ztráta uplatnitelná v dalších obdobích

Daňová ztráta je záporným rozdílem mezi příjmy a výdaji, resp. výnosy a náklady. Vzniká v případě, kdy výdaje jsou vyšší než příjmy, resp. náklady vyšší než výnosy ale pouze u DZD ze samostatné činnosti nebo DZD z nájmu. Z tohoto důvodu se uplatnění ztráty týká především OSVČ. Ztrátu lze odečíst od základu daně s výjimkou DZD ze závislé činnosti, nejdéle však v pěti následujících zdaňovacích obdobích po období vzniku. Zaokrouhluje se na celé koruny nahoru.

3.4 SROVNÁNÍ SLEVY NA DANI A ODPOČTU A JEJICH DAŇOVÝ DOPAD

Je třeba rozlišit slevu na dani, která přímo snižuje výši částky daně a odpočet, který snižuje základ daně. I přestože sazba daně je lineární ve výši 15 %, z důvodu konstrukce daně, která obsahuje slevy, odčitatelné položky a nezdanitelné části neboli odpočty, existuje jistá míra progresse, protože s rostoucím příjmem se podíl zaplacené daně na příjmu poplatníka zvyšuje i přes existenci jednotné sazby.

Tuto progresi znázorňuje Tab. 3.1, 3.2, 3.3 a 3.4 prostřednictvím tzv. efektivní sazby daně, která představuje podíl daně na hrubém příjmu poplatníka a tímto měří dopad daně, viz rovnice 3.15. Vypočtená procentní výše pak představuje skutečně odvedenou část daně z hrubého příjmu poplatníka.

$$\textbf{Efektivní sazba daně} = \frac{\text{daň po slevách}}{\text{hrubý příjem}} \cdot 100 \quad (3.15)$$

Efektivní sazbu lze vypočítat i pro další veličiny a vždy bude představovat v procentním vyjádření skutečně odvedenou část z hrubého příjmu poplatníka, např. efektivní sazba pojistného, viz rovnice 3.16, nebo efektivní sazba daně a pojistného dle rovnice 3.17, která představuje skutečnou výši daně, zdravotního a sociálního pojistného hrazeného poplatníkem z jeho hrubého příjmu.

$$\textbf{Efektivní sazba pojistného} = \frac{ZP+SP}{\text{hrubý příjem}} \cdot 100 \quad (3.16)$$

$$\textbf{Efektivní sazba daně a pojistného} = \frac{\text{daň po slevách}+ZP+SP}{\text{hrubý příjem}} \cdot 100 \quad (3.17)$$

3.4.1 Zaměstnanec

U zaměstnance je základem daně superhrubá mzda, ale efektivní sazba vyjadřuje skutečně odvedenou část daně z hrubého příjmu poplatníka, tzn. hrubé mzdy. V Tab. 3.1 je sazba vyjádřena při použití pouze slevy na poplatníka a v Tab. 3.2 při použití slevy i odpočtu.

Tab. 3.1 – Progresivita vyjádřená efektivní sazbou při použití slevy na poplatníka

Hrubá mzda	Základ daně	Odpočet	Daň 15 %	Solidární daň 7 %	Sleva na poplatníka	Daň po slevě	Efektivní sazba
100 000	134 000	0	20 100	0	24 840	0	0,00 %
200 000	268 000	0	40 200	0	24 840	15 360	7,68 %
300 000	402 000	0	60 300	0	24 840	35 460	11,82 %
400 000	536 000	0	80 400	0	24 840	55 560	13,89 %
500 000	670 000	0	100 500	0	24 840	75 660	15,13 %
1 000 000	1 340 000	0	201 000	0	24 840	176 160	17,62 %
10 000 000	13 400 000	0	2 010 000	610 587	24 840	2 595 747	25,96 %

Zdroj: vlastní zpracování

Výpočty jsou uvedeny pro nejvyšší základ daně

Základ daně dle rovnice (3.1) = $10\,000\,000 \cdot 1,34 = 13\,400\,000$ Kč

Daň dle rovnice (3.5) = $13\,400\,000 \cdot 15\% = 2\,010\,000$ Kč

Solidární daň dle rovnice (3.6) = $(10\,000\,000 - 1\,277\,328) \cdot 7\% = 610\,587$ Kč

Daň po slevě dle rovnice (3.7) = $(2\,010\,000 + 610\,587 - 24\,840) = 2\,595\,747$ Kč

Efektivní sazba daně dle rovnice (3.15) = $(2\,595\,747 : 10\,000\,000) \cdot 100 = 25,96\%$

Tab. 3.2 - Progresivita vyjádřená efektivní sazbou při použití slevy i odpočtu

Hrubá mzda	Základ daně	Odpočet	Daň 15 %	Solidární daň 7 %	Sleva na poplatníka	Daň po slevě	Efektivní sazba
100 000	134 000	10 000	18 600	0	24 840	0	0,00 %
200 000	268 000	10 000	38 700	0	24 840	13 860	6,93 %
300 000	402 000	10 000	58 800	0	24 840	33 960	11,32 %
400 000	536 000	10 000	78 900	0	24 840	54 060	13,52 %
500 000	670 000	10 000	99 000	0	24 840	74 160	14,83 %
1 000 000	1 340 000	10 000	199 500	0	24 840	174 660	17,47 %
10 000 000	13 400 000	10 000	2 008 500	610 587	24 840	2 594 247	25,94 %

Zdroj: vlastní zpracování

Výpočty jsou uvedeny pro nejvyšší základ daně

Základ daně dle rovnice (3.1) = $10\,000\,000 \cdot 1,34 = 13\,400\,000$ Kč

Daň dle rovnice (3.5) = $(13\,400\,000 - 10\,000) \cdot 15\% = 2\,008\,500$ Kč

Solidární daň dle rovnice (3.6) = $(10\,000\,000 - 1\,277\,328) \cdot 7\% = 610\,587$ Kč

Daň po slevě dle rovnice (3.7) = $(2\,008\,500 + 610\,587 - 24\,840) = 2\,593\,547$ Kč

Efektivní sazba daně dle rovnice (3.15) = $(2\,083\,547 : 10\,000\,000) \cdot 100 = 25,94 \%$

Srovnání obou tabulek, zároveň i se srovnáním efektivní sazby u OSVČ, také při použití pouze slevy nebo slevy i odpočtu, je uvedeno v grafu 3.1.

3.4.2 OSVČ

U OSVČ jsou základem daně příjmy snížené o výdaje, případně výnosy snížené o náklady. Efektivní sazba daně tedy vyjadřuje skutečně odvedenou část daně z hrubého příjmu poplatníka, tzn. základu daně, viz Tab. 3.3 a 3.4.

Tab. 3.4 – Progresivita vyjádřená efektivní sazbou při použití slevy na poplatníka

Základ daně	Odpočet	Daň 15 %	Solidární daň 7 %	Sleva na poplatníka	Daň po slevě	Efektivní sazba
100 000	0	15 000	0	24 840	0	0,00 %
200 000	0	30 000	0	24 840	5 160	2,58 %
300 000	0	45 000	0	24 840	20 160	6,72 %
400 000	0	60 000	0	24 840	35 160	8,79 %
500 000	0	75 000	0	24 840	50 160	10,03 %
1 000 000	0	150 000	0	24 840	125 160	12,52 %
10 000 000	0	1 500 000	610 587	24 840	2 085 747	20,86 %

Zdroj: vlastní zpracování

Výpočty jsou uvedeny pro nejvyšší základ daně

Daň dle rovnice (3.5) = $10\,000\,000 \cdot 15 \% = 1\,500\,000$ Kč

Solidární daň dle rovnice (3.6) = $(10\,000\,000 - 1\,277\,328) \cdot 7 \% = 610\,587$ Kč

Daň po slevě dle rovnice (3.7) = $(1\,500\,000 + 610\,587 - 24\,840) = 2\,085\,547$ Kč

Průměrná sazba daně dle rovnice (3.15) = $(2\,085\,547 : 10\,000\,000) \cdot 100 = 20,86 \%$

Tab. 3.4 - Progresivita vyjádřená efektivní sazbou při použití slevy i odpočtu

Základ daně	Odpočet	Daň 15 %	Solidární daň 7 %	Sleva na poplatníka	Daň po slevě	Efektivní sazba
100 000	10 000	13 500	0	24 840	0	0,00 %
200 000	10 000	28 500	0	24 840	3 660	1,83 %
300 000	10 000	43 500	0	24 840	18 660	6,22 %
400 000	10 000	58 500	0	24 840	33 660	8,42 %
500 000	10 000	73 500	0	24 840	48 660	9,73 %
1 000 000	10 000	148 500	0	24 840	123 660	12,37 %
10 000 000	10 000	1 498 500	610 587	24 840	2 084 247	20,84 %

Zdroj: vlastní zpracování

Výpočty jsou uvedeny pro nejvyšší základ daně

Odpočet = 10 000 Kč např. na podporu odborného vzdělávání

Daň dle rovnice (3.5) = $(10\,000\,000 - 10\,000) \cdot 15\% = 1\,498\,500$ Kč

Solidární daň dle rovnice (3.6) = $(10\,000\,000 - 10\,000 - 1\,277\,328) \cdot 7\% = 609\,887$ Kč

Daň po slevě dle rovnice (3.7) = $(1\,498\,500 + 609\,887 - 24\,840) = 2\,083\,547$ Kč

Průměrná sazba daně dle rovnice (3.15) = $(2\,083\,547 : 10\,000\,000) \cdot 100 = 20,84\%$

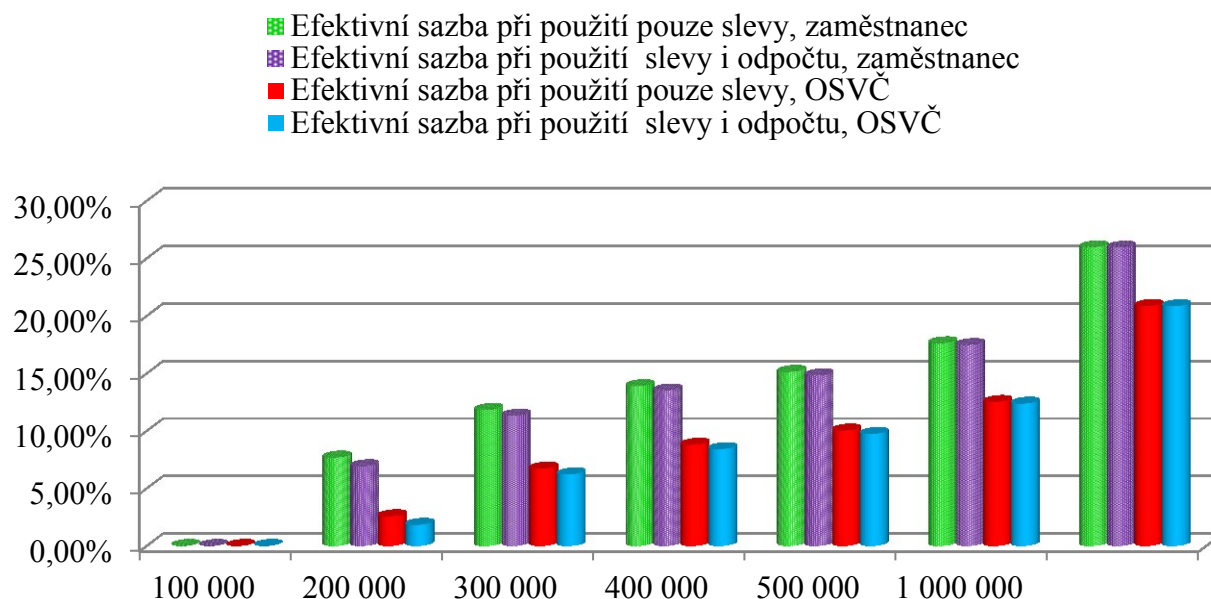
Srovnání obou tabulek, zároveň i se srovnáním efektivní sazby u zaměstnance, také při použití pouze slevy nebo slevy i odpočtu, je uvedeno v grafu 3.1.

3.4.3 Srovnání efektivní sazby u zaměstnance a OSVČ

Srovnání čtyř výše uvedených tabulek je uvedeno v grafu 3.1 a je zřejmé, že zatímco sleva na dani ovlivňuje efektivní sazbu dost výrazně, při kombinaci slevy i odpočtu je vliv odpočtu na efektivní sazbu znatelný v menší míře pouze u nižších hrubých příjmů a se zvyšujícím se příjmem jej téměř neovlivňuje. Při sazbě daně 15 % roste efektivní sazba při uplatnění odpočtu pomaleji než u slevy na dani. Z toho vyplývá, že absolutní slevy jako je např. sleva na poplatníka, progresivitu efektivní sazby zvyšují více než odpočty. Je také zřejmé, že i přestože je sazba daně z příjmů FO stanovena ve výši 15 %, nikdy není odvedena z hrubého příjmu poplatníka na daň poměrná část ve výši 15 %, ale ve výši jiné z důvodu konstrukce výpočtu daně.

Zatímco u zaměstnanců se efektivní sazba daně při použití slevy, odpočtu, nebo jejich kombinaci pohybuje kolem 15 % již u hrubého příjmu kolem 500 000 Kč, u OSVČ nedosahuje ani 13 % u hrubých příjmů ve výši 1 000 000 Kč. Tato skutečnost je ovlivněna výpočtem daně z jiného vyměřovacího základu u zaměstnance než u OSVČ. I přesto, že hrubé příjmy jsou stejné jak pro zaměstnance tak pro OSVČ, výše odvedené daně se výrazně liší. Daň zaplacená zaměstnancem je mnohem vyšší než u OSVČ, z důvodu různé konstrukce výpočtu daně, kdy u zaměstnance je počítána ze zvýšeného základu daně neboli superhrubé mzdy a u OSVČ pouze ze základu daně.

Graf 3.1 – Srovnání efektivní sazby daně u zaměstnance a OSVČ při použití pouze slevy na poplatníka a při použití slevy i odpočtu z Tab. 3.1, 3.2, 3.3 a 3.4

Zdroj: vlastní zpracování

Při výpočtu čistého příjmu u zaměstnanců i OSVČ se také bude efektivní sazba daně mezi těmito dvěma subjekty lišit, protože u disponibilního důchodu je kromě daně z příjmu do výpočtu nutno zahrnout i povinné odvody na sociální a zdravotní pojištění, které výsledný čistý příjem výrazně ovlivňují.

3.5 SPOLUPRACUJÍCÍ OSOBY

ZDP umožňuje dle § 13 rozdělení příjmů ze samostatné činnosti (s výjimkou podílů na zisku společníka veřejné obchodní společnosti a komplementářů komanditní společnosti) na spolupracující osoby. Tuto možnost mohou uplatnit pouze OSVČ ne zaměstnanci. Pokud OSVČ dosahuje vysokého zisku, je pro ni za určitých podmínek výhodnější využít rozdělení příjmů a výdajů vynaložených na jejich dosažení, zajištění a udržení na spolupracující osoby. Spolupracující osobou může být druhý z manželů, rozumí se jím také partner podle zákona upravujícího registrované partnerství, nebo ostatní osoby. Pro obě tyto možnosti je podmínkou, že žijí s poplatníkem ve společně hospodařící domácnosti.

„Spolupráci si však nelze naplánovat až na jaře při zpracování daňového přiznání za minulý rok, když poplatník zjišťuje, jak nejvýhodněji spočítat daň. Zahájení spolupráce při samostatné činnosti podléhá povinnosti podat správci daně přihlášku k registraci (§ 39 ZDP),

neboť začne-li poplatník vykonávat samostatnou činnost nebo z ní pobírat příjmy, je povinen oznámit tuto skutečnost správci daně do patnácti dnů. Spolupracující osoba je chápána jako OSVČ i pro účely zdravotního a sociálního pojištění, a oznamovací povinnosti jí proto vyplývají i vůči zdravotní pojišťovně či správě sociálního zabezpečení.“⁹

3.5.1 Manžel / manželka

Pokud dochází při podnikání ke spolupráci druhého z manželů (partnerů), lze na spolupracujícího manžela / manželku rozdělit nejvýše 50 % příjmů a výdajů vynaložených na jejich dosažení, zajištění a udržení. Přitom částka připadající na druhého z manželů nesmí činit více než 540 000 Kč při spolupráci po celé zdaňovací období nebo 45 000 Kč za každý započatý měsíc této spolupráce. Příjmy a výdaje nemohou být rozděleny, pokud je v příslušném zdaňovacím období uplatňována sleva na dani dle § 35ba odst. 1 písm. b), tj. sleva na manželku (manžela).

3.5.2 Ostatní osoby

Ostatní osoby nemusejí být s poplatníkem v příbuzenském vztahu, ale musí být splněna podmínka společně hospodařící domácnosti. V případě spolupráce pouze ostatních osob, nebo druhého z manželů (partnerů) a ostatních osob, musí být výše podílu na společných příjmech a výdajích stejná. Lze rozdělit podíl maximálně ve výši 30 % a částka v úhrnu připadající na spolupracující osoby, o kterou příjmy přesahují výdaje, nesmí činit více než 180 000 Kč při spolupráci po celé zdaňovací období nebo 15 000 Kč za každý započatý měsíc této spolupráce. Nelze rozdělovat na děti, až do ukončení jejich povinné školní docházky a v kalendářních měsících, kdy je na ně uplatňováno daňové zvýhodnění na vyživované dítě dle § 35c a 35d ZDP.

Pokud podnikatel spolupracuje se svou manželkou pouze 2 měsíce v roce a se svým zletilým synem, který s nimi žije ve společné domácnosti, po celý kalendářní rok, může rozdělit celých 180 000 Kč. Aby byl splněn požadavek stejného podílu spolupracujících osob, rozdělí na manželku rozdíl mezi příjmy a výdaji ve výši 90 000 Kč a na syna také 90 000 Kč. Není rozhodující, že spolupráce s manželkou trvala jen 2 měsíce, rozhodná je spolupráce „s někým“ po celé zdaňovací období, poté lze využít celý limit 180 000 Kč ročně. [5]

⁹ Brychta a kol. (2014, s. 64)

3.6 DOHODA O PROVEDENÍ PRÁCE A DOHODA O PRACOVNÍ ČINNOSTI

Jedná se o příjem ze zaměstnání, ale v případě splnění specifických podmínek, týkajících se vyplacené měsíční částky a odpracovaných hodin, může být výhodná pro zaměstnance i zaměstnavatele z pohledu pojistného. Daň z příjmů je hrazena ve standardní výši 15 % u obou dohod. Dohodu o provedení práce lze uzavřít maximálně na 300 hodin ročně u jednoho zaměstnavatele. Pokud měsíční odměna nepřesáhne částku 10 000 Kč, nepodléhá odvodům na zdravotní ani sociální pojištění. U dohody o pracovní činnosti není stanoven roční limit, ale nesmí být sjednána na rozsah větší, než je polovina stanovené týdenní pracovní doby. Jako započitatelný příjem, pro sociální a zdravotní pojištění u této dohody, se počítá, pouze pokud překračuje částku 2 499 Kč.

Příklad

Pan Rak je zaměstnancem expediční společnosti. Kromě toho má sjednanou DPP jako řidič, v měsíci červnu a červenci s odměnou 8 000 Kč a v srpnu 11 000 Kč, a DPČ jako údržbář, s odměnou 3 000 Kč v září a 2 000 Kč v říjnu. Povinnosti odvodů na pojistné a daň jsou uvedeny v Tab. 3.3.

Tab. 3.3 – Odvod daně a pojistného pana Raka v jednotlivých měsících

	Červen	Červenec	Srpen	Září	Říjen
DPP řidič	8 000 Kč	8 000 Kč	11 000 Kč	-	-
DPP údržbář	1 000 Kč	3 000 Kč	-	-	-
DPČ	-	-	-	3 000 Kč	2 000 Kč
Zdravotní pojištění	ne	ne	ano	ano	ne
Sociální pojištění	ne	ano	ano	ano	ne
Daň z příjmu	ano	ano	ano	ano	ano

Zdroj: vlastní zpracování

Daň z příjmů bude odvedena ve všech měsících, protože příjem z obou dohod je zdanitelným příjmem. V červnu a říjnu není nutné odvést pojistné, protože u DPP není překročena hranice 10 000 Kč a u DPČ 2 499 Kč, na rozdíl od měsíců srpen a září, kdy je hranice překročena u obou dohod a pojistné je třeba odvést. Specifický je měsíc červenec, kdy je překročena hranice 10 tis. Kč při součtu DPP. Odvádí se však pouze pojistné na sociální pojištění, protože u pojištění zdravotního se nebere v úvahu souběh více dohod, ale testuje se pouze na překročení hranice v každé jednotlivé DPP.

Povinnost odvedení či neodvedení pojistného z odměny výrazně ovlivní výslednou výši čistého příjmu poplatníka.

Příklad

Pan Sýkorka je zaměstnancem stavební firmy, kde také podepsal prohlášení k dani, tzn. že uplatňuje slevy na dani u tohoto plátce. Kromě toho má uzavřenou DPP u společnosti Zahrady s.r.o., kde pracuje čtyři měsíce v roce. Výše odměny se odvíjí od počtu odpracovaných hodin a náročnosti práce. V dubnu činí výše odměny 8 900 Kč, v květnu 11 000 Kč, červnu 10 000 Kč a červenci 12 400. Výši odměny lze ztotožnit s pojmem hrubá mzda, s výjimkou měsíců, kdy odměna nepřevyšuje částku 10 000 Kč a proto se neodvádí pojistné na SP a ZP. Čistý příjem i výše odvodů jsou uvedeny v Tab. 3.4.

Tab. 3.4 – Výše odvodů na pojistné i daň a výše čistého příjmu u DPP

	Duben	Květen	Červen	Červenec
Výše odměny	8 900 Kč	11 000 Kč	10 000 Kč	12 400 Kč
SP zaměstnanec	0 Kč	715 Kč	0 Kč	806 Kč
SP zaměstnavatel	0 Kč	2 750 Kč	0 Kč	3 100 Kč
ZP zaměstnanec	0 Kč	495 Kč	0 Kč	558 Kč
ZP zaměstnavatel	0 Kč	990 Kč	0 Kč	1 116 Kč
Základ daně	8 900 Kč	14 740 Kč	10 000 Kč	16 616 Kč
Zaokrouhlení	8 900 Kč	14 800 Kč	10 000 Kč	16 700 Kč
Daň 15%	1 335 Kč	2 220 Kč	1 500 Kč	2 505 Kč
Sleva na poplatníka	0 Kč	0 Kč	0 Kč	0 Kč
Čistý příjem	7 565 Kč	7 570 Kč	8 500 Kč	8 531 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

Výpočty uvedené pro měsíc červenec

SP zaměstnanec dle rovnice (3.9) = $12\,400 \cdot 6.5\% = 806\text{ Kč}$

SP zaměstnavatel dle rovnice (3.11) = $12\,400 \cdot 25\% = 3\,100\text{ Kč}$

ZP zaměstnanec dle rovnice (3.8) = $12\,400 \cdot 4.5\% = 558\text{ Kč}$

ZP zaměstnavatel dle rovnice (3.10) = $12\,400 \cdot 9\% = 1\,116\text{ Kč}$

Základ daně dle rovnice (3.1) = $12\,400 \cdot 1.34 = 16\,616\text{ Kč}$

Sleva na poplatníka = 0 Kč, protože prohlášení k dani je podepsáno u jiného

Daň dle rovnice (3.5) = $16\,700 \cdot 15\% = 2\,505\text{ Kč}$

Čistý příjem dle rovnice (3.14) = $12\,400 - 806 - 558 - 2\,505 = 8\,531\text{ Kč}$

Z tabulky jasně vyplývá, že pro pana Sýkorku není rozhodující, zda činí výše odměny 8 900 Kč či 11 000 Kč, protože čistý příjem je téměř stejný, stejně tak 10 000 Kč či

12 400 Kč. Při překročení hranice 10 000 Kč u DPP totiž vzniká nejen povinnost odvést pojistné, které je sraženo zaměstnanci a snižuje jeho čistý příjem, ale také se zvyšuje vyměřovací základ pro daň z příjmu o pojistné hrazené zaměstnavatelem.

Kolik procent ve skutečnosti pan Sýkorka odvede ze své odměny, lze vyjádřit tzv. efektivní sazbou daně neboli ETR – effective tax rate, která uvádí poměr mezi odvedenou daní a odměnou, případně mezi daní, pojistným a odměnou. Skutečná procentní výše odvedená z odměny z předchozího příkladu je prezentována v Tab. 3.5.

Tab. 3.5 – Skutečná procentní výše odvedená z odměny pana Sýkorky

	Duben	Květen	Červen	Červenec
Výše odměny	8 900 Kč	11 000 Kč	10 000 Kč	12 400 Kč
Čistý příjem	7 565 Kč	7 570 Kč	8 500 Kč	8 531 Kč
Daň	1 335 Kč	2 220 Kč	1 500 Kč	2 505 Kč
Efektivní sazba daně	15,0 %	20,2 %	15,0 %	20,2 %
Daň + pojistné	1 335 Kč	3 430 Kč	1 500 Kč	3 869 Kč
Efektivní sazba daně a pojistného	15,0 %	31,2 %	15,0 %	31,2 %

Zdroj: vlastní zpracování

Výpočty pro měsíc květen

Efektivní sazba daně dle rovnice (3.15) = $(2\,220 : 11\,000) \cdot 100 = 20,2 \%$

Efektivní sazba daně a pojistného dle rovnice (3.17) = $(3\,430 : 11\,000) \cdot 100 = 31,2 \%$

Zatímco v měsících duben a červen je sazba daně totožná s efektivní sazbou daně ve výši 15 %, v květnu a červenci odvede pan Sýkorka na daň z příjmů 20,2 % (z důvodu výpočtu daně z odměny navýšené o pojistné hrazené zaměstnavatelem, neboli superhrubé mzdy) a celkově je jeho čistý příjem oproti odměně nižší o 31,2 %.

3.7 PŘÍJMY AUTORŮ

Obecně patří příjmy autorů do dílčího základu daně ze samostatné činnosti, § 7 odst. 2 písm. a). Pokud ale úhrn těchto příjmů od téhož plátce nepřesáhne v kalendářním měsíci 10 000 Kč, je tento příjem zdaněn zvláštní sazbou daně ve výši 15 %. V tomto případě se z tohoto příjmu nehradí zdravotní a sociální pojištění ani pojistné na důchodové spoření. Nelze však uplatnit žádné výdaje související s tímto příjmem a autor tyto příjmy nezahrne do dílčího základu daně ze samostatné činnosti.

Autor se pro zahrnutí tohoto příjmu do dílčího základu daně může rozhodnout dobrovolně. V takovém případě může uplatnit oproti příjmu výdaje na jeho dosažení, zajištění a udržení. Musí však příjem snížený o související výdaje zahrnout do vyměřovacího základu pro odvod sociálního a zdravotního pojištění.

3.8 ZAMĚSTNÁVÁNÍ OSVČ NA TZV. ŠVARCSYSTÉM

Z důvodu snížení nákladů na odvody pojistného, jejichž výše je viditelná v následující kapitole, kde je propočítána výše jednotlivých odvodů, se někteří zaměstnavatelé se souhlasem živnostníků-zaměstnanců uchylují k nelegální formě zaměstnávání na tzv. Švarcsystém. Místo toho, aby se jednalo o dodavatelsko-odběratelský vztah, kdy jsou oba subjekty nezávislé, jde o vztah zaměstnanecký, protože jsou splněny znaky pracovního poměru a tím dochází k porušení zákona.

Hlavními znaky pracovního poměru jsou především podřízenost zaměstnance a výkon činnosti pouze pro jednoho zaměstnavatele a jeho jménem, stanovená pracovní doba, výkon činnosti na pracovišti zaměstnavatele a s jeho pracovními prostředky.

V případě, kdy zaměstnavatel vyplatí OSVČ stejnou částku, kterou by přiznal zaměstnanci jako hrubou mzdu, je jeho úspora nákladů nevynaložených na odvod pojistného velmi výrazná. Pro zaměstnance-živnostníka to má však řadu nevýhod. Nevztahuje se na něj zákoník práce, ale pouze občanský zákoník, a proto nemá např. nárok na dovolenou, přestávku na oběd ani na odstupné v případě „výpovědi“. Také jeho příjem, pokud je inkasovaná částka stejná, jakou by dostal v případě zaměstnání, bude nižší z důvodu vyššího odvedeného pojistného.

Dohled na tím, aby nedocházelo k takovému to zaměstnávání, provádí pracovníci Státního úřadu inspekce práce. Prokazování Švarcsystému je ale velice složité a je nutné posuzovat každý případ zvlášť. Navíc je pouze tenká hranice mezi legálním outsourcingem a nelegálním Švarcsystémem. V outsourcingu se jedná o to, že jsou najímáni živnostníci, ale jako externí nezávislé subjekty, aby nemuseli být zaměstnání další pracovníci. Podmínkou však je, aby se jednalo pouze o činnosti, které nejsou předmětem podnikání příslušné firmy, ale jsou nutné k jejímu provozu. Jedná se například o vedení účetnictví, správu počítačové sítě, úklid kanceláří nebo vytvoření reklamní kampaně.

4 VÝPOČET A KOMPARACE DANĚ A ČISTÉHO PŘÍJMU U ZAMĚSTNANCE A OSVČ

Princip zdanění u zaměstnance a OSVČ je odlišný. Zatímco za zaměstnance odvádí zálohu na daň zaměstnavatel ze zaměstnancovy tzv. superhrubé mzdy a na konci roku mu je ve většině případů povinen vypracovat daňové přiznání pro zjištění skutečné výše daně, u FO podnikatelů je postup jiný. OSVČ odvádí zálohy na základě poslední známé daňové povinnosti, případně zálohy nemusí odvádět vůbec, a na konci roku si je podnikatel povinen zpracovat daňové přiznání sám. Daň vypočítá z rozdílu mezi příjmy a výdaji, případně výnosy a náklady.

Výši čistého příjmu u obou subjektů velmi ovlivňuje zdravotní a sociální pojištění. Stejně jako u vyčíslení daně, která se vypočítává z rozdílného základu, i u pojistného jsou vyměřovací základy různé. U zaměstnanců je povinen výpočet i odvod provést zaměstnavatel z hrubé mzdy, přičemž část srazí zaměstnanci a větší část přidá ze svých prostředků. OSVČ musí výpočet i odvod provést sama. Vyměřovacím základem je minimálně 50 % základu daně ze samostatné činnosti. Od roku 2008 byl zaveden horní limit, tzv. maximální vyměřovací základ, po jehož překročení již poplatník pojistné neodvádí. Maximální vyměřovací základ je odvozen od násobku průměrné mzdy. Do konce roku 2011 byl limit shodný pro zdravotní i sociální pojištění, ale od roku 2013 dochází v důsledku novely zákona č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění k pozastavení účinnosti maximálního vyměřovacího základu u zdravotního pojištění.

Maximální vyměřovací základ byl nejdříve stanoven jako 48násobek a později jako 72násobek průměrné mzdy. Od 1. ledna 2013 došlo k pozastavení účinnosti ustanovení týkajících se maximálního vyměřovacího základu a to na období let 2013 až 2015 pro zdravotní pojištění. Ovšem novelizací zákona o pojistném na veřejné zdravotní pojištění a dalších souvisejících zákonů platných od 1. ledna 2015, došlo ke zrušení ustanovení týkajících se maximálního vyměřovacího základu. Od 1. ledna 2015 tak přestává ve zdravotním pojištění platit pojem maximální vyměřovací základ. [23]

Při srovnání postavení zaměstnance a OSVČ, je také rozdíl při výplatě dávky při pracovní neschopnosti. Zaměstnanec má na výplatu dávky nárok od čtvrtého pracovního dne pracovní neschopnosti, kdy mu je zaměstnavatel povinen zaplatit náhradu mzdy. Náhradu mzdy zaměstnavatel vyplácí do 14. kalendářního dne, s tím že první tři pracovní dny zaměstnanci náhrada nenáleží. Od 15. kalendářního dne je vyplácena nemocenská Okresní

správou sociálního zabezpečení. Proto, že OSVČ žádného zaměstnavatele nemá, náleží jí nemocenská od 15. dne pracovní neschopnosti. Podmínkou ovšem je, že je účastna nemocenského pojištění alespoň v minimální výši, tj. 115 Kč měsíčně. V případě, že OSVČ neodvádí nemocenské pojištění, nemá na výplatu nemocenské nárok vůbec.

4.1 ZAMĚSTNANEC

Zatímco na daň z příjmů zaměstnanec platí měsíčně zálohy a konečná výše daně je vypočtena za kalendářní rok, pro pojistné je rozhodným obdobím kalendářní měsíc. Částka odvedená na pojistném každý měsíc je konečná a nejedná se pouze o zálohu.

4.1.1 Zdravotní pojištění

Výše zdravotního pojištění se zjistí vynásobením vyměřovacího základu (tzn. hrubé mzdy) s procentní sazbou pojistného ve výši 4.5 %. Tuto částku strhne zaměstnavatel svému zaměstnanci z hrubé mzdy. Než toto pojistné odvede zdravotní pojišťovně, musí k tomu přičíst 9 % ze zaměstnancovy hrubé mzdy a tuto částku uhradit ze svých prostředků. Pojistné je zaokrouhlováno na koruny nahoru.

Je však nutné posoudit zda hrubá mzda zaměstnance dosahuje alespoň minimálního vyměřovacího základu pro výpočet pojistného. MinVZ je minimální mzda platná k prvnímu dni kalendářního měsíce. Od 1. 1. 2015 je to částka 9 200 Kč. V roce 2014 se jednalo o částku 8 500 Kč. Výjimku tvoří osoby, za které platí pojištění stát, např. studenti. Státním pojištěncům je pojistné sraženo pouze z hrubé mzdy, i pokud nedosahuje MinVZ. U osob, které v příslušném měsíci nebyly v zaměstnání přítomny všechny pracovní dny z důvodu pracovní neschopnosti, se musí přepočítat, zda zúčtovaná mzda dosahuje přepočteného MinVZ, viz rovnice 4.1. V případě, že není dosaženo MinVZ, je nutné vypočítat pojistné z tohoto přepočteného MinVZ, viz rovnice 4.2. Poslední výjimkou je neplacené volno, kdy se naopak zaměstnanci k hrubé mzdě musí přičíst přepočtené minimum za neplacené dny, aby byl získán základ pro výpočet pojistného, viz rovnice 4.3. Maximální vyměřovací základ u zdravotního pojištění není.

$$\text{Přepočetní MinVZ} = \left[\frac{\text{počet dnů v měsíci} - \text{počet dnů nepřítomnosti}}{\text{počet dnů v měsíci}} \cdot \text{minimální mzda} \right] \quad (4.1)$$

$$\text{Zdravotní pojištění při nedosažení MinVZ} = 4.5 \% \cdot \text{přepočtený MinVZ} \quad (4.2)$$

$$ZP \text{ u neplac. volna} = 4.5 \% \cdot \left[HM + \frac{\text{počet dnů nepřítomnosti}}{\text{počet kalendářních dnů}} \cdot \text{minimální mzda} \right] \quad (4.3)$$

Příklad

Pan Dlouhý pracuje jako kuchař. V lednu pracoval celý měsíc s měsíční hrubou mzdou 10 000 Kč. V únoru se se svým zaměstnavatelem domluvil na 10 dnech neplaceného volna, takže hrubá mzda činila 5 000 Kč. V březnu onemocněl a byl uznán práce neschopným od 9.3. do 22.3., jeho mzda za odpracované dny činila 5 500 Kč. Výše pojistného, které srazí zaměstnavatel panu Dlouhému, je uvedena v Tab. 4.1.

Tab. 4.1 – Pojistné na zdravotní pojištění sražené zaměstnanci

	Hrubá mzda	Počet dnů kalendářních	Počet dnů nepřítomnosti	Přepočtený MinVZ	Pojistné
Leden	10 000 Kč	31	0	0 Kč	450 Kč
Únor	5 000 Kč	28	10	3 286 Kč	373 Kč
Březen	5 500 Kč	31	12	5 639 Kč	254 Kč

Zdroj: vlastní zpracování

Výpočty

Leden = pracoval celý měsíc, pojistné dle rovnice (3.8)

$$= 10\,000 \cdot 4.5 \% = 450 \text{ Kč}$$

Únor = neplacené volno, pojistné dle rovnice (4.3)

$$= 4.5 \% \cdot [5\,000 + 10 / 28 \cdot 9\,200] = 373 \text{ Kč}$$

Březen = nemocenská,

$$\text{přepočet MinVZ dle rovnice (4.1)} = [(31 - 12) / 31] \cdot 9\,200 \text{ Kč} = 5\,639 \text{ Kč}$$

$$\text{pojistné dle rovnice (4.2)} = 4.5 \% \cdot 5\,639 = 254 \text{ Kč}$$

Přestože mzda v březnu je oproti únoru vyšší o 10 %, pojistné je vyšší v únoru oproti březnu o téměř 47 %, takže rozdílný algoritmus výpočtu, kdy je nutné dny nepřítomnosti rozdělit na dny čerpání nemocenské a dny neplaceného volna, ve výsledném srovnání výrazně ovlivní výši pojistného.

4.1.2 Sociální pojištění

Výše sociálního pojištění u zaměstnance se zjistí vynásobením vyměřovacího základu (tzn. hrubé mzdy) s procentní sazbou pojistného ve výši 6.5 %. Tuto částku strhne zaměstnavatel svému zaměstnanci z hrubé mzdy. Než toto pojistné odvede České správě

sociálního zabezpečení, musí k tomu přičíst 25 % ze zaměstnancovy hrubé mzdy a tuto částku uhradit ze svých prostředků. Pojistné je zaokrouhlováno na koruny nahoru.

Není zde minimální vyměřovací základ a pojistné je vypočteno ze skutečně vyplacené částky. I když je pro zaměstnance rozhodným obdobím kalendářní měsíc, u ročního zúčtování se posuzuje překročení maximálního vyměřovacího základu. MaxVZ v roce 2014 byl 1 245 216 Kč, v roce 2015 se jedná o částku 1 277 328 Kč. Jde o částku ve výši 48 násobku průměrné mzdy a při překročení této hranice u jednoho zaměstnavatele již nevzniká povinnost pojistné odvádět, pokud má poplatník zaměstnavatelů více, je pojistné považováno za přeplatek.

4.2 OSVČ

Stejně jako u zaměstnance je pro daň z příjmu zdaňovacím obdobím kalendářní rok, ale u pojistného se podmínky liší. Rozhodným obdobím zde není kalendářní měsíc ale také rok, z důvodu silné vazby základu pro výpočet pojistného na základ daně z příjmu. Aby však nebyl poplatník zatížen velkým odvodem pojistného najednou, hradí měsíčně zálohy na ZP i SP. Po uplynutí rozhodného období je OSVČ povinna podat Přehled o příjmech a výdajích ze samostatné činnosti a úhrnu záloh na pojistné do jednoho měsíce po lhůtě pro podání přiznání k dani z příjmu FO. Doplatek na pojistné je splatný do 8 dnů po posledním dni lhůty pro podání přehledu.

4.2.1 Zdravotní pojištění

Výše zdravotního pojištění se zjistí vynásobením vyměřovacího základu s procentní sazbou pojistného ve výši 13.5 %. Vyměřovacím základem je alespoň 50 % z dílčího základu daně ze samostatné činnosti po úpravě dle § 5 a § 23 ZDP, nesmí však být nižší než minimální vyměřovací základ. Pojistné je zaokrouhlováno na koruny nahoru.

Zálohy poplatník může uhradit kdykoli v průběhu měsíce, na který se záloha platí, nejpozději však do osmi dnů po skončení měsíce. Minimální výše záloh je navázána na průměrnou mzdu platnou v příslušném roce. I když je pojistné odváděno formou záloh, pokud je při ročním zúčtování vypočtené pojistné nižší než stanovená hranice, tak poplatník nemá nárok na navrácení žádné částky. MinVZ se netýká pouze poplatníků, kteří jsou zároveň státními pojištěnci a v případě souběhu zaměstnání a samostatné činnosti se MinVZ použije pouze jednou. Takže v případě odvedení pojistného alespoň z MinVZ ze závislé činnosti se již MinVZ netýká činnosti samostatné.

Přehled výše minimálního vyměřovacího základu a odvedených záloh je uveden v Tab. 4.2. U zdravotního pojištění se nerozlišuje provozování samostatné činnosti na hlavní a vedlejší z pohledu výše záloh, jak tomu je u pojištění sociálního. Ale u činnosti vedlejší není povinnost odvodu záloh, zatímco u činnosti hlavní poplatník platit zálohy musí.

Tab. 4.2. – Přehled vyměřovacích základů a záloh u zdravotního pojištění

Minimální roční VZ	162 066,0 Kč
Minimální měsíční VZ	13 505,5 Kč
Minimální měsíční záloha	1 797,0 Kč
Minimální roční pojistné	21 564,0 Kč
Maximální roční VZ	není

Zdroj: vlastní zpracování

4.2.2 Sociální pojištění

Výše sociálního pojištění se zjistí vynásobením vyměřovacího základu s procentní sazbou pojistného ve výši 29.2 % případně 31.5 %. Rozdíl ve výši 2.3 % představuje nemocenské pojištění, pro jehož úhradu se OSVČ může rozhodnout dobrovolně. Vyměřovacím základem je alespoň 50 % z dílčího základu daně ze samostatné činnosti po úpravě dle § 5 a § 23 ZDP, nesmí však být nižší než minimální vyměřovací základ. MinVZ se navíc rozlišuje podle toho, zda poplatník vykonává činnost jako hlavní nebo vedlejší.

Zálohy za příslušný měsíc je poplatník povinen uhradit od prvního do dvacátého dne kalendářního měsíce následujícího. Není povinen odvést zálohu pouze za měsíce, kdy je po celý měsíc práce neschopný a má nárok na nemocenské dávky.

Přehled jednotlivých výší vyměřovacích základů a odvedených záloh pro činnost hlavní, kdy má poplatník příjmy pouze ze samostatné činnosti, i pro činnost vedlejší, kdy je poplatník zaměstnancem a zároveň provozuje samostatnou činnost, je uveden v Tab. 4.3.

Tab. 4.3 – Přehled jednotlivých výší vyměřovacích základů, záloh a pojistného

	Činnost hlavní	Činnost vedlejší
Minimální roční VZ	79 836 Kč	31 944 Kč
Minimální měsíční VZ	6 653 Kč	2 662 Kč
Minimální měsíční záloha	1 943 Kč	778 Kč
Minimální roční pojistné	23 316 Kč	9 336 Kč
Maximální roční VZ	1 277 328 Kč	
Maximální roční pojistné 29.2 %	372 980 Kč	
Maximální roční pojistné 31.5 %	402 358 Kč	

Zdroj: vlastní zpracování

4.3 KOMPARACE VÝŠE DANĚ A ČISTÉHO PŘÍJMU

Způsob zdanění i odvodů na sociální a zdravotní pojištění se liší nejen u zaměstnance a OSVČ, ale konkrétně pro sociální pojištění je také nutné rozlišit zda OSVČ vykonává činnost hlavní nebo vedlejší. O hlavní činnost se jedná v případě, kdy poplatník provozuje pouze samostatnou činnost. Poplatník, který je v zaměstnaneckém poměru a zároveň provozuje samostatnou činnost, se jedná ve vztahu k sociálnímu pojištění o činnost vedlejší.

Níže je uvedeno srovnání výše odvedené daně a pojistného na sociální a zdravotní pojištění ze stejně vysokého hrubého výdělku zaměstnance, OSVČ a zaměstnance, který je zároveň OSVČ, tzn. činnost vedlejší.

Obecné zadání příkladu

Výše odvodů na sociální a zdravotní pojištění, daně po slevách i čistý příjem pana Vrány je propočítán pro úroveň hrubého výdělku pod úrovní průměrné mzdy ve výši 220 800 Kč za rok, v úrovni výše průměrné mzdy ve výši 319 332 Kč za rok, nad úrovní výše průměrné mzdy ve výši 540 000 Kč za rok a v nadlimitní výši, kdy je překročen MaxVZ pro sociální pojištění, tzn. nutnost odvedení solidární daně, ale zároveň nižší sociální pojištění odvedené z MaxVZ a ne ze skutečné částky, ve výši 2 560 000 Kč za rok. Pan Vrána má dvě nezletilé děti, syna a dceru, která se narodila 1. listopadu. Obě děti s ním žijí ve společně hospodařící domácnosti. Manželčin příjem ze zaměstnání, než odešla na mateřskou, činil 155 000 Kč. Pan Vrána dvakrát bezplatně daroval krev a z důvodu koupě rodinného domu zaplatil na úrocích z hypotečního úvěru v příslušném roce 25 500 Kč.

4.3.1 Zaměstnanec

Pan Vrána je zaměstnanec a jeho hrubý výdělek v jednotlivých úrovních představuje hrubou mzdu. Výše čistého příjmu, daně po slevách, odvody na sociální a zdravotní pojištění zaměstnance i zaměstnavatele a další skutečnosti jsou uvedeny v Tab. 4.4.

Vzorce potřebné k výpočtu celkových odvodů a efektivní sazby celkových odvodů jsou uvedeny níže.

$$\text{Odvody celkem} = \text{daň po slevách} + \text{ZP a SP zaměstnanec} + \text{ZP a SP zaměstnavatel} \quad (4.4)$$

$$\text{Efektivní sazba celkových odvodů} = (\text{odvody celkem} : \text{hrubý příjem}) \cdot 100 \quad (4.5)$$

Tab. 4.4 – Daň po slevách, čistý příjem a celkové odvody pana Vrány jako zaměstnance při jednotlivých výších hrubé mzdy

Mzda	Podprůměrná	Průměrná	Nadprůměrná	Nadlimitní
Hrubá mzda	220 800 Kč	319 332 Kč	540 000 Kč	2 560 000 Kč
Základ daně	295 872 Kč	427 905 Kč	723 600 Kč	3 430 400 Kč
Nezdanitelná část - dar krve	4 000 Kč	4 000 Kč	4 000 Kč	4 000 Kč
Nezdanitelná část - úroky	25 500 Kč	25 500 Kč	25 500 Kč	25 500 Kč
ZD snížený o nezdanitelné části	266 372 Kč	398 405 Kč	694 100 Kč	3 400 900 Kč
Zaokrouhlený ZD	266 300 Kč	398 400 Kč	694 100 Kč	3 400 900 Kč
Daň 15 %	39 945 Kč	59 760 Kč	104 115 Kč	510 135 Kč
Sleva na poplatníka	24 840 Kč	24 840 Kč	24 840 Kč	24 840 Kč
Sleva na manželku	0 Kč	0 Kč	0 Kč	0 Kč
Daňové zvýhodnění - syn	13 404 Kč	13 404 Kč	13 404 Kč	13 404 Kč
Daňové zvýhodnění - dcera	2 634 Kč	2 634 Kč	2 634 Kč	2 634 Kč
VZ pro solidární daň	0 Kč	0 Kč	0 Kč	1 282 672 Kč
Solidární daň 7 %	0 Kč	0 Kč	0 Kč	89 787 Kč
Daň po slevách	-933 Kč	18 882 Kč	63 237 Kč	559 044 Kč
ZP zaměstnanec 4.5 %	9 936 Kč	14 370 Kč	24 300 Kč	115 200 Kč
SP zaměstnanec 6.5%	14 352 Kč	20 757 Kč	35 100 Kč	83 026 Kč
Čistý příjem	197 445 Kč	265 323 Kč	417 363 Kč	1 802 730 Kč
Efektivní sazba daně	-0,42 %	5,91 %	11,71 %	21,84 %
Efektivní sazba pojistného	11,00 %	11,00 %	11,00 %	7,74 %
Efekt. sazba daně a pojistného	10,58 %	16,91 %	22,71 %	29,58 %
ZP zaměstnavatel 9%	19 872 Kč	28 740 Kč	48 600 Kč	230 400 Kč
SP zaměstnavatel 25 %	55 200 Kč	79 833 Kč	135 000 Kč	319 332 Kč
Odvody zaměstnance	23 355 Kč	54 009 Kč	122 637 Kč	757 270 Kč
Odvody zaměstnavatele	75 072 Kč	108 573 Kč	183 600 Kč	549 732 Kč
Odvody celkem	98 427 Kč	162 581 Kč	306 237 Kč	1 307 002 Kč
Efekt. sazba celkových odvodů	44,58 %	50,91 %	56,71 %	51,05 %

Zdroj: vlastní zpracování

Výpočty jsou uvedeny pro průměrnou mzdu

Základ daně dle rovnice (3.1) = $319\,332 \cdot 1,34 = 427\,905$ Kč

Daň dle rovnice (3.5) = $266\,300 \cdot 15\% = 59\,760$ Kč

Daňové zvýhodnění dcera = poměrná částka za 2 měsíce = $(15\,804 : 12) \cdot 2 = 2\,634$ Kč

Daň po slevách dle rovnice (3.7) = $59\,760 - 24\,840 - 13\,404 - 2\,634 = 18\,882$ Kč

ZP zaměstnanec dle rovnice (3.8) = $319\,332 \cdot 4,5\% = 14\,370$ Kč

SP zaměstnanec dle rovnice (3.9) = $319\,332 \cdot 6,5\% = 20\,757$ Kč

Čistý příjem dle rovnice (3.14) = $319\,332 - 18\,882 - 14\,370 - 20\,757 = 265\,323$ Kč

Efektivní sazba daně dle rovnice (3.15) = $(18\,882 : 319\,332) \cdot 100 = 5,91\%$

Efektivní sazba pojistného dle rovnice (3.16) = $[(14\,370 + 20\,757) : 319\,332] \cdot 100 = 11 \%$

Efektivní sazba daně a pojistného dle rovnice (3.17)

$$= [(18\,882 + 14\,370 + 20\,757) : 319\,332] \cdot 100 = 16,91 \%$$

ZP zaměstnavatel dle rovnice (3.10) = $319\,332 \cdot 9 \% = 28\,740 \text{ Kč}$

SP zaměstnavatel dle rovnice (3.11) = $319\,332 \cdot 25 \% = 79\,833 \text{ Kč}$

Odvody celkem dle rovnice (4.4)

$$= 18\,882 + 14\,370 + 20\,757 + 28\,740 + 79\,833 = 162\,581 \text{ Kč}$$

Efektivní sazba celkových odvodů dle rovnice (4.5) = $162\,581 : 319\,332 = 50,91 \%$

Z Tab. 4.4 vyplývá, že i přes teoreticky stanovené procentuální výše jednotlivých odvodů (daň z příjmů 15 %, ZP a SP zaměstnance 11 %, ZP a SP zaměstnavatele 34 %, případně solidární daň 7 %), v celkové výši 60 % případně 67 % z hrubé mzdy, lze porovnáním s efektivní sazbou celkových odvodů zjistit, že tuto výši by pan Vrána neodvedl v žádné úrovni příjmů. Je to způsobeno konstrukcí výpočtu daně, kdy se daň vypočítává ze superhrubé mzdy, ale následně se základ snižuje o nezdanitelné části a vypočtená daň se dále snižuje o slevy a daňové zvýhodnění. Teoreticky by daň neměla být posuzována ve výši 15 %, protože tyto procenta jsou vztaženy k superhrubé mzdě, ale při výpočtu ze základu daně by to bylo 20.1 % ($15 \% \cdot 1,34$).

Dle efektivní sazby daně z Tab. 4.4 vyplývá, že na daň pan Vrána odvede méně než zákonných 15 %. Výjimkou je úroveň nadlimitní hrubé mzdy, kdy je efektivní sazba daně 21.84 %, protože je navíc povinen odvést solidární daň. Je tedy téměř dosaženo teoreticky stanovené výše odvodu ve výši 22 % ($15 \% + 7 \%$), protože s vysokou hrubou mzdou se snižuje dopad slev na dani i odpočtů. Naopak v úrovni podprůměrné mzdy je efektivní sazba - 0.42 %, takže nezaplatí na dani nic a navíc je mu vráceno daňové zvýhodnění ve výši 933 Kč.

Výjimku tvoří ZP a SP jak zaměstnance, tak zaměstnavatele, které je odvedeno z hrubé mzdy do 1 277 328 Kč. Do tohoto maximálního vyměřovacího základu SP se totiž pojistné vypočítává ze skutečné hrubé mzdy a z tohoto důvodu je odváděno ve skutečné výši 11 % a 34 %. Nad tuto hranici podíl odvedeného pojistného klesá, pro pana Vránu konkrétně na úroveň 7.74 %, protože se ze skutečné hrubé mzdy odvádí pouze zdravotní pojištění, pro které žádný MaxVZ neexistuje a SP je odváděno pouze z tohoto MaxVZ.

Z výše uvedených poznatků je tedy jasné, že efektivní sazbu daně a pojistného do dovršení MaxVZ, která by měla být ve výši 26 % ($15 \% + 4.5 \% + 6.5 \%$), ji ovlivňuje jen

efektivní sazba daně neboli odvedená daň, protože pojistné je odváděno v příslušné výši. Naopak u nadlimitní hrubé mzdy, kdy by efektivní sazba daně a pojistného měla být ve výši 33 %, protože se zvyšuje o solidární daň, je rozdíl ovlivněn především efektivní sazbou pojistného neboli odvedeným pojistným, protože daň je odváděna téměř v příslušné procentuální výši. V úrovni nadlimitní hrubé mzdy proto sazba vychází 29.58 %.

Efektivní sazba celkových odvodů v nadlimitní mzdě je nižší než v úrovni mzdy nadprůměrné, i přestože je nutné odvést solidární daň, protože je dosaženo významné úspory na odvodech sociálního pojištění. Na solidární daň je sice nutné odvést 89 787 Kč, ale není nutné odvést sociální pojištění zaměstnance ani zaměstnavatele z částky 1 282 672 Kč, tzn. úhradu 83 374 Kč zaměstnancem a 320 668 Kč zaměstnavatelem.

Pro hrubé příjmy v úrovni průměrné mzdy je uvedeno srovnání v Tab. 4.7 a grafu 4.1 jak pro zaměstnance, OSVČ, tak i pro jejich kombinaci.

4.3.2 OSVČ – činnost hlavní

Pan Vrána je podnikatel a jeho hrubý výdělek v jednotlivých úrovních představuje základ daně, který je shodný s výší hrubé mzdy u výše uvedeného příkladu, kdy byl pan Vrána zaměstnancem. Rozhodl se neúčastnit nemocenského pojištění, proto je pro něj platná sazba SP ve výši 29.2 %. Výše čistého příjmu, daně po slevách, odvody na sociální a zdravotní pojištění OSVČ a další skutečnosti jsou uvedeny v Tab. 4.5.

Výpočty jsou uvedeny pro základ daně ve výši průměrné mzdy

Základ daně dle rovnice (3.2) = $1\,235\,100 - 915\,768 = 319\,332$ Kč

Daň dle rovnice (3.5) = $289\,800 \cdot 15\% = 43\,470$ Kč

Daňové zvýhodnění dcera = poměrná částka za 2 měsíce = $(15\,804 : 12) \cdot 2 = 2\,634$ Kč

Daň po slevách dle rovnice (3.7) = $43\,470 - 24\,840 - 13\,404 - 2\,634 = 2\,592$ Kč

ZP OSVČ dle rovnice (3.12) = $50\% \cdot 319\,332 \cdot 13.5\% = 21\,555$ Kč

SP OSVČ dle rovnice (3.13) = $50\% \cdot 319\,332 \cdot 29.2\% = 46\,622$ Kč

Čistý příjem dle rovnice (3.14) = $319\,332 - 2\,592 - 21\,555 - 46\,622 = 248\,563$ Kč

Efektivní sazba daně dle rovnice (3.15) = $(2\,592 : 319\,332) \cdot 100 = 0,81\%$

Efektivní sazba pojistného dle rovnice (3.16) = $[(21\,555 + 46\,622) : 319\,332] \cdot 100 = 21,35\%$

Efektivní sazba daně a pojistného dle rovnice (3.17)

= $[(2\,592 + 21\,555 + 46\,622) : 319\,332] = 22,16\%$

Odvody celkem dle rovnice (4.4) = 2 592 + 21 555 + 46 222 = 70 769 Kč

Efektivní sazba celkových odvodů dle rovnice (4.5) = $(70\,769 : 319\,332) \cdot 100 = 22,16 \%$

Tab. 4.5 – Daň po slevách, čistý příjem a celkové odvody pana Vrány jako OSVČ při jednotlivých výších základu daně

ZD	Podprůměrný	Průměrný	Nadprůměrný	Nadlimitní
Příjmy	585 500 Kč	1 235 100 Kč	6 128 600 Kč	9 987 300 Kč
Výdaje	364 700 Kč	915 768 Kč	5 588 600 Kč	7 427 300 Kč
Základ daně	220 800 Kč	319 332 Kč	540 000 Kč	2 560 000 Kč
Nezdanitelná část - dar krve	4 000 Kč	4 000 Kč	4 000 Kč	4 000 Kč
Nezdanitelná část - úroky	25 500 Kč	25 500 Kč	25 500 Kč	25 500 Kč
ZD snížený o nezdanitelné části	191 300 Kč	289 832 Kč	510 500 Kč	2 530 500 Kč
Zaokrouhlený ZD	191 300 Kč	289 800 Kč	510 500 Kč	2 530 500 Kč
Daň 15 %	28 695 Kč	43 470 Kč	76 575 Kč	379 575 Kč
Sleva na poplatníka	24 840 Kč	24 840 Kč	24 840 Kč	24 840 Kč
Sleva na manželku	0 Kč	0 Kč	0 Kč	0 Kč
Daňové zvýhodnění - syn	13 404 Kč	13 404 Kč	13 404 Kč	13 404 Kč
Daňové zvýhodnění - dcera	2 634 Kč	2 634 Kč	2 634 Kč	2 634 Kč
VZ pro solidární daň	0 Kč	0 Kč	0 Kč	1 282 672 Kč
Solidární daň 7 %	0 Kč	0 Kč	0 Kč	89 787 Kč
Daň po slevách	-12 183 Kč	2 592 Kč	35 697 Kč	428 484 Kč
Minimální VZ pro ZP	162 066 Kč	-	-	-
ZP 13.5 %	21 879 Kč	21 555 Kč	36 450 Kč	172 800 Kč
SP 29.2 %	32 237 Kč	46 622 Kč	78 840 Kč	372 980 Kč
Čistý příjem	178 867 Kč	248 563 Kč	389 013 Kč	1 585 736 Kč
Efektivní sazba daně	-5,52 %	0,81 %	6,61 %	16,74 %
Efektivní sazba pojistného	24,51 %	21,35 %	21,35 %	21,32 %
Efekt. sazba daně a pojistného	18,99 %	22,16 %	27,96 %	38,06 %
Odvody celkem	41 933 Kč	70 769 Kč	150 987 Kč	974 264 Kč
Efekt. sazba celkových odvodů	18,99 %	22,16 %	27,96 %	38,06 %

Zdroj: vlastní zpracování

Z Tab. 4.5 vyplývá, že stejně jako u zaměstnance, ani OSVČ neodvede teoreticky stanovené procentuální výše jednotlivých odvodů (daň z příjmů 15 %, ZP 13.5 % a SP 29.2 % = 42.7 %, případně solidární daň 7 %), v celkové výši 57.7 % případně 64.7 % ze základu daně. Porovnáním s efektivní sazbou celkových odvodů lze zjistit, že tuto výši by pan Vrána neodvedl v žádné úrovni příjmů. Je to způsobeno nejen konstrukcí výpočtu daně jako u zaměstnance, která je z větší části stejná, základ daně se snižuje o nezdanitelné části a vypočtená daň se dále snižuje o slevy a daňové zvýhodnění, rozdílem je ale výpočet ze

skutečného základu daně, který se nezvyšuje o pojistné hrazené zaměstnavatelem. Ale je to způsobeno také jiným vyměřovacím základem pro pojistné. To totiž není tak jako u zaměstnance vypočteno ze základu daně, ale pouze z 50 % ze základu daně.

Dle efektivní sazby daně z Tab. 4.5 vyplývá, že na daň pan Vrána odvede mnohem méně než 15 %, kromě úrovně nadlimitního základu daně, kdy je efektivní sazba daně 16.74 %, protože je navíc povinen odvést solidární daň. Naopak v úrovni podprůměrného základu je sazba -5.52 %, takže nezaplatí na dani nic a navíc je mu vráceno daňové zvýhodnění ve výši 12 183 Kč. Pojistné je odváděno z poloviny základu daně, tzn. že efektivní sazba pojistného by měla být také ve výši jedné poloviny $0,5 \cdot (13,5 + 29,2) = 21.35$ %. Tato výše efektivní sazby pojistného ale neodpovídá v podprůměrném základu daně, kdy je sazba vyšší (24.51 %) z důvodu výpočtu ZP z MivVZ, který je vyšší než skutečný ZD a proto výši sazby zvyšuje. Naopak v nadlimitním základu daně je sazba nižší (21.32 %), protože je o pár tisíc překročen MaxVZ pro SP, a proto je SP odvedeno pouze z MaxVZ a efektivní sazba se tím o trochu sníží.

Pokud by bylo provedeno srovnání s teoreticky stanovenou výší odvodů ne ve výši 57.7 % případně 64.7 %, ale ve výši 36.35 % případně 43.35 % (daň z příjmů 15 %, ZP a SP 21.35 %, případně solidární daň 7 %) ve srovnání s efektivní sazbou celkových odvodů, je rozdíl způsoben především efektivní sazbou daně, protože efektivní sazba pojistného si je ve všech úrovních základu daně velmi podobná. Efektivní sazba celkových odvodů bude navíc u OSVČ vždy shodná s efektivní sazbou daně a pojistného, protože zde nejsou žádné odvody zaměstnavatele.

Pro základ daně v úrovni průměrné mzdy je uvedeno srovnání v Tab. 4.7 a grafu 4.1 jak pro zaměstnance, OSVČ, tak i pro jejich kombinaci.

4.3.3 Zaměstnanec a zároveň OSVČ – činnost vedlejší

Pan Vrána je zaměstnanec a zároveň i podnikatel a jeho hrubý výdělek je v součtu hrubé mzdy a základu daně ze samostatné činnosti shodný s výše uvedenými příklady, ale rozdělen na dvě poloviny mezi oba druhy hrubých příjmů. Výše čistého příjmu, daně po slevách, odvody na sociální a zdravotní pojištění zaměstnance, zaměstnavatele i OSVČ a další skutečnosti jsou uvedeny v Tab. 4.6.

Tab. 4.6 – Daň po slevách, čistý příjem a celkové odvody pana Vrány jako zaměstnance i OSVČ při jednotlivých výších hrubých příjmů, tzn. součet hrubé mzdy u zaměstnance a základu daně u OSVČ

	Podprůměrný	Průměrný	Nadprůměrný	Nadlimitní
Hrubý příjem	220 800 Kč	319 332 Kč	540 000 Kč	2 560 000 Kč
Daň 15 %	34 320 Kč	51 615 Kč	90 345 Kč	434 325 Kč
Solidární daň 7 %	0 Kč	0 Kč	0 Kč	120 251 Kč
Daň po slevách	-6 558 Kč	10 737 Kč	49 467 Kč	513 698 Kč
ZP a SP poplatník	35 714 Kč	51 652 Kč	87 345 Kč	227 026 Kč
Čistý příjem	191 644 Kč	256 943 Kč	403 188 Kč	1 819 276 Kč
Efektivní sazba daně	-2,97 %	3,36 %	9,16 %	20,07 %
Efektivní sazba pojistného	16,18 %	16,18 %	16,18 %	8,87 %
Efekt. sazba daně a pojistného	13,20 %	19,54 %	25,34 %	28,93 %
Odvody zaměstnavatel	37 536 Kč	54 286 Kč	91 800 Kč	434 532 Kč
Odvody celkem	66 692 Kč	116 675 Kč	228 612 Kč	1 175 256 Kč
Efekt. sazba celkových odvodů	30,20 %	36,54 %	42,34 %	45,91 %

Zdroj: podrobná Tab. v příloze č. 3

Stejně jako u zaměstnance nebo OSVČ ani zde při jejich kombinaci není odvedena teoreticky stanovená procentuální výše jednotlivých odvodů ve všech úrovních příjmů (daň z příjmů 15 %, ZP a SP v kombinaci zaměstnanec 11 % a OSVČ 21.35 %, tzn. průměrně ve výši 16.18 % za poplatníka a 34 % za zaměstnavatele z poloviny hrubého příjmu, tzn. ve výši 17 %, případně solidární daň 7 %), v celkové výši 48.18 % případně 55.18 %. Z Tab. 4.6 lze porovnáním s efektivní sazbou celkových odvodů zjistit, že tuto výši by pan Vrána neodvedl v žádné úrovni příjmů. Je to způsobeno stejně jako u dvou výše uvedených příkladů především konstrukcí výpočtu daně.

Dle efektivní sazby daně z Tab. 4.6 vyplývá, že na daň pan Vrána odvede méně než zákonných 15 %. Výjimkou je úroveň nadlimitního hrubého příjmu, kdy je efektivní sazba daně 20.07 %, protože je navíc povinen odvést solidární daň. Naopak v úrovni podprůměrného příjmu je efektivní sazba -2.97 %, a proto nezaplatí na dani nic a navíc je mu vráceno daňové zvýhodnění ve výši 6 558 Kč.

Výjimku tvoří ZP a SP, které je odvedeno z hrubého příjmu do 1 277 328 Kč. Do tohoto maximálního vyměřovacího základu SP se totiž pojistné vypočítává ze skutečného hrubého příjmu a z tohoto důvodu je pojistné odváděno ve skutečné výši 11 % pro část příjmů ze zaměstnání a ve výši 21.35 % pro část příjmů z podnikání, tzn. v průměru 16.18 %. Nad tuto hranici podíl odvedeného pojistného klesá, protože se ze

skutečného hrubého příjmu odvádí pouze zdravotní pojištění, pro které žádný MaxVZ neexistuje a SP je odváděno pouze z tohoto MaxVZ. Proto činí efektivní sazba pojistného u nadlimitního hrubého příjmu pouze 8.87 %.

Rozdílem, kdy byl pan Vrána pouze OSVČ, je také fakt, že pojistné v podprůměrném hrubém příjmu je odvedeno ze skutečného základu daně z podnikání a ne z MinVZ pro zdravotní pojištění. Je to způsobeno tím, že příjmy ze zaměstnání splňují hranici minimální mzdy, takže pojistné je odvedeno alespoň v MinVZ v zaměstnání, a protože se MinVZ použije pouze jednou, u příjmů z podnikání je pojistné odvedeno ze skutečného základu daně.

Z výše uvedených poznatků je tedy jasné, že efektivní sazbu daně a pojistného do dovršení MaxVZ, která by měla být ve výši 31.18 % (15 % + 16.18 %), ji ovlivňuje jen efektivní sazba daně neboli odvedená daň, protože pojistné je odváděno v příslušné výši. Naopak u nadlimitního hrubého příjmu je rozdíl významně ovlivněn také efektivní sazbou pojistného, protože ze skutečné výše 16.18 % klesá téměř o polovinu na 8.87 %, kvůli výpočtu z MaxVZ.

Pro hrubé příjmy v úrovni průměrné mzdy je uvedeno srovnání v Tab. 4.7 a grafu 4.1 jak pro zaměstnance, OSVČ, tak i pro jejich kombinaci.

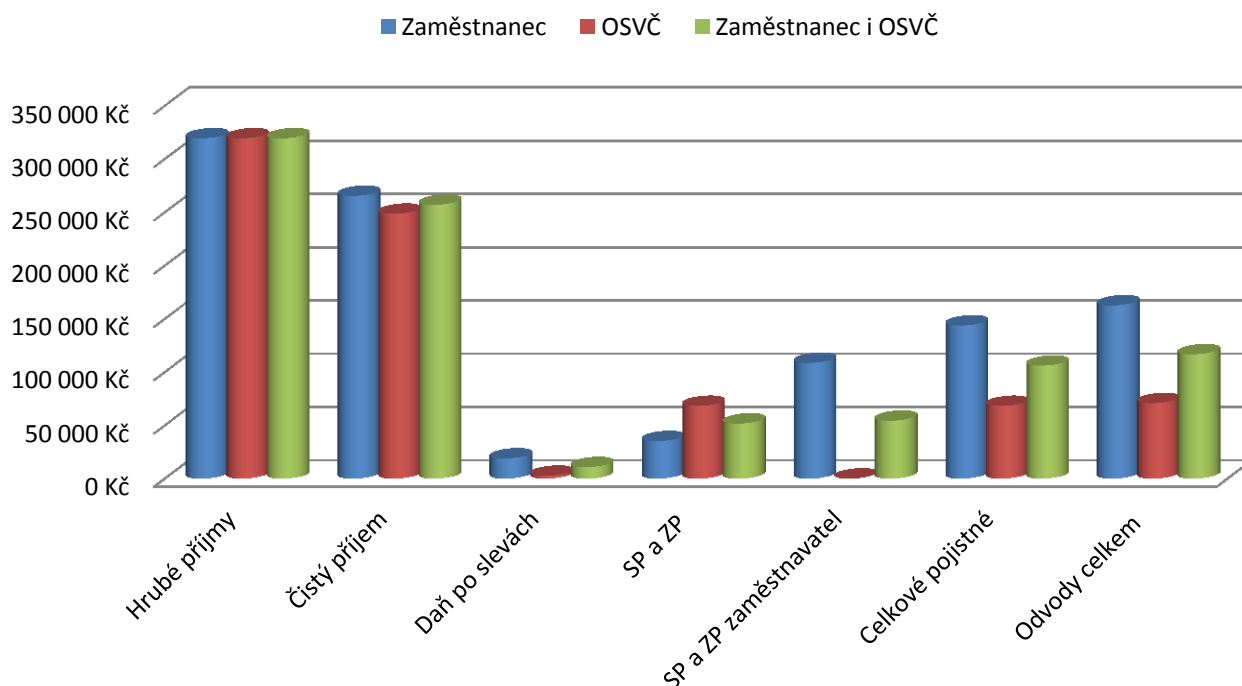
4.3.4 Celkové srovnání

Tab. 4.7 – Srovnání příjmů ze závislé a samostatné činnosti i jejich kombinace, daň, pojistné, efektivní sazby a celkové odvody pana Vrány a jeho zaměstnavatele

	Zaměstnanec	OSVČ	Zaměstnanec i OSVČ
Hrubé příjmy	319 332 Kč	319 332 Kč	319 332 Kč
Čistý příjem	265 323 Kč	248 563 Kč	256 943 Kč
Daň po slevách	18 882 Kč	2 592 Kč	10 737 Kč
Efektivní sazba daně	5,91 %	0,81 %	3,36 %
SP a ZP	35 127 Kč	68 177 Kč	51 652 Kč
Efektivní sazba pojistného	11,00 %	21,35 %	16,18 %
Efektivní sazba daně a pojistného	16,91 %	22,16 %	19,54 %
SP a ZP zaměstnavatel	108 573 Kč	-	54 286 Kč
Celkové pojistné	143 699 Kč	68 177 Kč	105 938 Kč
Odvody celkem	162 581 Kč	70 769 Kč	116 675 Kč
Efektivní sazba celkových odvodů	50,91 %	22,16 %	36,54 %

Zdroj: Tab. 4.4, Tab. 4.5 a Tab. 4.6

Graf 4.1 – Srovnání příjmů ze závislé a samostatné činnosti i jejich kombinace, daň, pojistné a celkové odvody pana Vrány a jeho zaměstnavatele

Zdroj: vlastní zpracování

Při stejně vysokém hrubém výdělku 319 332 Kč, tzn. hrubé mzdě u zaměstnance, základu daně u OSVČ a poloviny z obou částí při jejich kombinaci, má nejvyšší čistý příjem zaměstnanec.

I přestože daň po slevách je nejvyšší u zaměstnance a jeho efektivní sazba daně činí 5.91 %, z důvodu odvodu daně ze superhrubé mzdy, je jeho příjem nejvyšší, protože na pojistném odvede ze své hrubé mzdy pouze 11 %, tzn. skutečně stanovenou výši 4.5 % na ZP a 6.5 % na SP. Celkově tedy musí pan Vrána jako zaměstnanec z hrubé mzdy odvést ze svých prostředků 16.91 %, tzn. 54 009 Kč. Jako čistý příjem mu poté zůstane částka ve výši 265 323 Kč.

U OSVČ vychází efektivní sazba daně sice jen 0.81 %, ale je zatížena vyššími odvody na sociální a zdravotní pojištění, celkově ve výši 21.35 %. Zákonem je sice stanovena procentuální výše 13.5 % a 29.2 %, ale z poloviny základu daně, tzn. příslušných 21.35 % při přepočtu ze základu daně a ne z jeho poloviny. Celkově tedy musí pan Vrána jako OSVČ odvést ze svých prostředků 22.16 %, tzn. 70 769 Kč a zůstává mu částka ve výši 248 563 Kč jako jeho čistý příjem.

Rozdíl mezi odvody pana Vrány jako zaměstnance a OSVČ jsou ve výši 16 760 Kč, což představuje rozdíl 5.25 %, o které je pro pana Vránu méně výhodné být podnikatelem.

Při kombinaci závislé i samostatné činnosti je hrubý příjem tvořen přesně z jedné poloviny hrubou mzdou ze zaměstnaneckého poměru a druhou polovinou tvoří základ daně ze samostatné činnosti. Proto i efektivní sazba daně je aritmetickým průměrem mezi efektivní sazbou daně u zaměstnance a OSVČ, tzn. 3.36 %. Stejně tak i efektivní sazba pojistného a sazba daně a pojistného jsou také aritmetickými průměry. Proto má zaměstnaný podnikatel proti zaměstnanci odvody vyšší o 8 380 Kč, ale oproti OSVČ nižší o 8 380 Kč.

Pojistné pana Vrány bude sice nejnižší v případě kdy je zaměstnancem, ale k zaměstnaneckému poměru náleží velké pojistné zatížení jeho zaměstnavatele.

Proto při porovnání celkové pojistného, kdy je zohledněno pojistné poplatníka i plátce, je zřejmé, že naopak podnikající osoba má celkové pojistné nejnižší a pojistné u zaměstnaneckého poměru je více než dvojnásobné proti OSVČ. Při neznalosti příslušných předpisů se někteří domnívají, že pojistné je odváděno ve stejné výši. Na ZP je totiž pro OSVČ stanoveno 13.5 % a pro zaměstnance v součtu se zaměstnavatelem také 13.5 %, stejný poměr platí i pro SP. Velkým rozdílem je ale výpočet pojistného pouze z 50 % základu daně u OSVČ, který se nijak nedotýká zaměstnanců nebo jejich zaměstnavatelů, a způsobuje tento nesoulad mezi výší pojistného odvedeného ze zaměstnaneckého poměru a samostatné činnosti.

Ve stejném poměru poté zůstává i výše celkových odvodů, protože při odvodu nejvyšší částky na daň i celkového pojistného ze zaměstnaneckého poměru pana Vrány jsou celkové odvody nejvyšší u zaměstnance a nejnižší u OSVČ. Z tohoto důvodu je nejvyšší efektivní sazba 50.91 % u zaměstnance, takže z výše hrubého příjmu 319 332 Kč je nutné odvést více než polovinu na daň z příjmů a na zdravotní a sociální pojištění, tzn. 162 581 Kč. Naopak OSVČ je z částky hrubého příjmu povinna odvést pouze 22.16 % (70 769 Kč), tzn. méně než polovinu oproti zaměstnanci. Z tohoto důvodu dochází k zaměstnávání na tzv. Švarcsystém.

4.4 LINEÁRNÍ REGRESE DANĚ Z PŘÍJMŮ

Tuto metodu lze použít pro proložení bodů v grafu lineární přímkou. Předpokladem je závislost jedné veličiny na druhé, s tím že se předpokládá, že souřadnice na ose x jsou přesné a souřadnice na ose y mohou mít určitou chybu. Touto chybou lze v dani z příjmů chápat např. zaokrouhlování nebo snižující se význam slevy na dani se vzrůstajícím příjmem. Přímka proložená body grafu pak představuje takovou závislost, která představuje nejmenší odchylku neboli nejmenší součet druhých mocnin těchto odchylek, tzn. metoda nejmenších čtverců.

Přímku lze vyjádřit rovnicí 4.6, která se snaží nalézt optimální hodnoty koeficientů „a“ a „b“. Kde y je závislá výstupní proměnná (daň po slevě), a je sklon regresní přímky, b představuje svislý posun a x je nezávislá vstupní proměnná (hrubý příjem).

$$y = a \cdot x + b \quad (4.6)$$

Poté se příslušné hodnoty dosadí do kritériální funkce, viz rovnice (4.7), z níž se vypočítají dvě parciální derivace, které je nutno položit rovno nule, a z této soustavy rovnic jsou vyjádřeny koeficienty „a“ a „b“.

$$\phi(a, b) = \sum_{i=1}^4 (y_i - a \cdot x_i - b)^2 \quad (4.7)$$

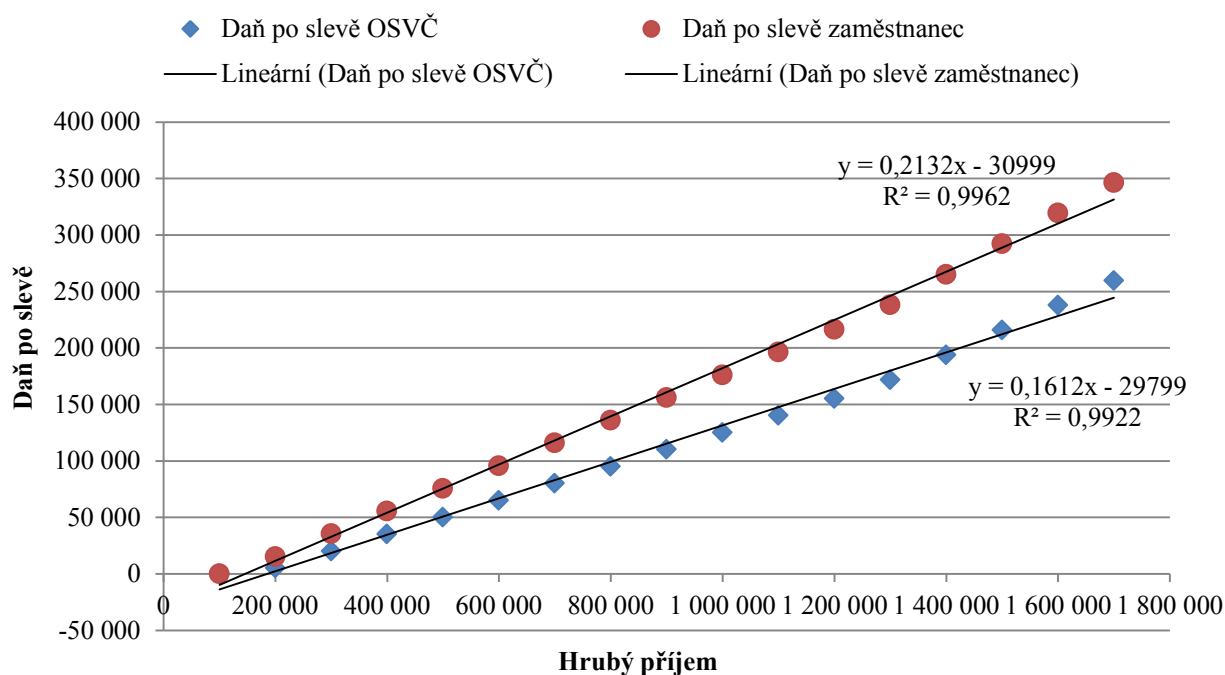
Lze také vyjádřit index determinace, viz rovnice 4.8, který nabývá hodnot od 0 do 1 a vyjadřuje, jakou část variability závislé proměnné y lze vysvětlit vlivem nezávislé proměnné x.

$$I^2 = \frac{s_y^2}{s_y^2} \quad (4.8)$$

Kde I^2 je index determinace, s_y^2 je druhá mocnina rozptylu vyrovnaných hodnot a s_y^2 je druhá mocnina rozptylu naměřených hodnot.

Data, z nichž vychází graf 4.2, který představuje závislost mezi hrubým příjmem a výší daně po slevě, jsou uvedeny v příloze č. 4.

Graf 4.2 – Lineární regrese daně z příjmů

Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu vyplývá, že závislost mezi výší daně po slevě a hrubým příjmem u zaměstnance lze nejlépe vyjádřit přímkou $y = 0,2132x - 30\,999$, kdy koeficient u písmene x vyjadřuje sklon regresní přímky a samostatně stojící koeficient vyjadřuje její svislý posun, tzn. průsečík s osou y . Podle indexu determinace je jasné, že přímka popisuje rozptýlenost hodnot z 99,6 % a pouze 0,4 % tvoří odchylky.

U OSVČ závislost mezi výší daně po slevě a hrubým příjmem nejlépe vyjadřuje přímka $y = 0,1612x - 29\,799$, kdy koeficient u písmene x vyjadřuje sklon regresní přímky a samostatně stojící koeficient vyjadřuje její svislý posun, takže průsečík s osou y bude v hodnotě $-29\,799$. Podle indexu determinace je jasné, že přímka popisuje rozptýlenost hodnot z 99,2 % a 0,8 % tvoří odchylky.

5 ZÁVĚR

Tématem diplomové práce bylo analyzovat daň z příjmů fyzických osob v komparaci odvodů u zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné z teoretického i praktického hlediska. V teoretické části byly vymezeny základní pojmy týkající se daně z příjmů, především rozdělení poplatníků na daňové rezidenty a daňové nerezidenty a vymezení plátců daně. Dále rozdělení příjmů do jednotlivých dílčích základů daně podle toho, z jakých zdrojů příjem pochází a nutné úpravy pro správné stanovení celkového základu daně. Také jsou zmíněny nejasnosti, týkající se zavedení jednotného inkasního místa, jehož účinnost byla posunuta zatím na rok 2016. Závěrem kapitoly je uvedeno grafické znázornění obecného principu zdanění, který zahrnuje veškeré kroky, nutné ke správnému stanovení výše daně.

Další část práce vymezila možnosti a způsoby optimalizace výše daně zaměstnance i OSVČ především prostřednictvím legálních možností. Způsoby, jak lze optimalizovat výši daně, se liší. Některé položky, jako jsou například nezdanitelné části základů daně a odčitatelné položky, snižují základ daně, z něhož se daň vypočítává. Jiné položky, do kterých patří slevy na dani a daňové zvýhodnění na vyživované děti, naopak přímo snižují částku vypočítané daně. Jaký daňový dopad má uplatnění základní slevy na poplatníka a uplatnění slevy a odpočtu, je jasné z výpočtů efektivní sazby. Zatímco sleva na dani ovlivňuje efektivní sazbu dost výrazně, při kombinaci slevy i odpočtu je vliv odpočtu na efektivní sazbu znatelný v menší míře pouze u nižších hrubých příjmů a se zvyšujícím se příjmem jej téměř neovlivňuje. Při zákonné sazbě daně 15 % roste efektivní sazba při uplatnění odpočtu pomaleji než u slevy na dani. Z toho vyplývá, že absolutní slevy jako je např. sleva na poplatníka, progresivitu efektivní sazby zvyšují více než odpočty. Je také zřejmé, že i přestože je sazba daně z příjmů FO stanovena ve výši 15 %, nikdy není odvedena z hrubého příjmu poplatníka na daň poměrná část ve výši 15 %, ale ve výši jiné z důvodu konstrukce výpočtu daně.

Konkrétně pro OSVČ je také uvedena možnost rozdělení příjmů a výdajů na spolupracující osoby. Následuje optimalizace odvodů na sociální a zdravotní pojištění, jejichž neodvedení významně ovlivní čistý příjem poplatníka, prostřednictvím dohody o provedení práce a dohody o pracovní činnosti, které ovšem vyžaduje splnění určitých zákonných podmínek. Závěrem kapitoly je uvedeno zaměstnávání OSVČ na tzv. Švarcsystém, který sice také představuje úsporu na dani i pojistném, ale jedná se již o nelegální možnost snížení, a

proto jde o protiprávní jednání jak ze strany zaměstnance-živnostníka, tak ze strany zaměstnavatele.

Z poslední kapitoly, která se zabývá výpočtem a komparací daně a čistého příjmů u zaměstnance, OSVČ i jejich kombinací (kdy je poplatník zaměstnancem a zároveň provozuje samostatnou činnost) vyplývá, že při stejně vysokém hrubém výdělku, tzn. hrubá mzda u zaměstnance a základ daně u OSVČ, má nejvyšší čistý příjem zaměstnanec. I přestože daň po slevách je nejvyšší u zaměstnance, z důvodu odvodu daně ze superhrubé mzdy, je jeho příjem nejvyšší, protože větší část pojistného musí odvést zaměstnavatel ze svých prostředků a nesníží se tak čistý příjem zaměstnance. Ale při porovnání celkového pojistného, kdy je zohledněno pojistné poplatníka i plátce, je zřejmé, že naopak OSVČ má celkové pojistné nejnižší a pojistné u zaměstnaneckého poměru je více než dvojnásobné proti OSVČ. Z tohoto důvodu je nejvyšší efektivní sazba celkových odvodů u zaměstnance, takže z výše přiznaného hrubého příjmu 319 332 Kč je nutné u tohoto konkrétně uvedeného poplatníka odvést více než polovinu na daň z příjmů a na zdravotní a sociální pojištění, tzn. 162 581 Kč. Naopak OSVČ je z částky hrubého příjmu, neboli základu daně, povinna odvést pouze 22.16 % (70 769 Kč), tzn. méně než polovinu oproti zaměstnanci. Právě tento poměr ve výši odvodů je jedním z důvodů proč dochází k zaměstnávání na tzv. Švarcsystém.

Z daňového hlediska je zdanění zaměstnanců ze superhrubé mzdy diskriminační, protože jejich daň je vyšší než u OSVČ. Z pohledu zdravotního a sociálního pojištění jsou zaměstnanci naopak zvýhodněni, protože větší část odvodů musí uhradit zaměstnavatel. Ten ovšem musí provést odvod z hrubé mzdy, a proto je opět zvýhodněna OSVČ, která pojistné hradí pouze z 50 % základu daně. Z pohledu celkových odvodů je tedy výhodnější provozování samostatné činnosti, ale obecně nelze konstatovat, zda je pro poplatníka lepší být zaměstnancem nebo OSVČ.

V diplomové práci jsou uvedeny změny, které nastaly oproti roku 2014. Mezi nejvýznamnější z nich patří zpřísnění podmínek u osvobození příspěvků zaměstnavatele placených na soukromé životní pojištění zaměstnanců a omezení absolutní výše paušálních výdajů, které lze uplatnit u paušálů ve výši 60 % a 80 % z příjmů. Další výraznou změnou je také zvýšení daňového zvýhodnění na druhé dítě o 200 Kč měsíčně a zvýšení o 300 Kč měsíčně na třetí a každé další vyživované dítě. Kromě toho bylo zrušeno ustanovení, podle něhož si poplatník musel sám zpracovat daňové přiznání v případě, kdy byl proveden výpočet

solidárního zvýšení daně u zálohy. V platnosti zůstává povinnost samostatného zpracování pouze pro ty, jejichž celkový roční příjem podléhá solidárnímu zvýšení daně.

Z přechodných ustanovení, mezi něž patřilo zrušení maximálního vyměřovacího základu zdravotního pojištění a solidární zvýšení daně, týkající se období let 2013 až 2015, je zrušení maximálního základu již ustanovením trvalým. Budoucnost solidárního zvýšení daně je prozatím nejasná.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

a) Odborná kniha

- [1] DAVID, Petr. *Teorie daňové incidence s praktickou aplikací*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2007. 111 s. ISBN 978-80-7204-522-8
- [2] DVOŘÁKOVÁ, Veronika a kolektiv. *Zdaňování příjmů fyzických a právnických osob 2013/2014*. Praha: Linde Praha, 2013. 328 s. ISBN 978-80-7201-916-8
- [3] KŘEMEN, Bedřich. *100 legálních daňových triků 2014: [daňový rádce pro všechny poplatníky]*. Praha: ESAP, 2014. 249 s. ISBN 978-80-260-4889-3
- [4] MARKOVÁ, Hana. *Daňové zákony 2014, úplná znění platná k 1. 1. 2014*. 23. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2014. 272 s. ISBN 978-80-247-5171-9
- [5] MERITUM. *Daň z příjmů 2014*. 11. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 616 s. ISBN 978-80-7478-462-0
- [6] PELC, Vladimír a Petr PELECH. *Daně z příjmů s komentářem 2014*. 14. vyd. Praha: ANAG, 2014. 1119s. ISBN 978-80-7263-867-3
- [7] RYLOVÁ, Z., Z. TUNKROVÁ, Z. KRŮČEK a A. BEUTELHAUSEROVÁ. *Daňové zákony 2015 s komentářem změn*. Brno: BizBooks, 2015. 272s. ISBN 978-80-265-0312-5
- [8] ŠIROKÝ, Jan. *Daňové teorie s praktickou aplikací*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008. 301 s. ISBN 978-80-7400-005-8
- [9] TAXATION AND CUSTOMS UNION, EUROSTAT. *Taxation trends in the European Union: Data for the EU Member States, Iceland and Norway*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2014. 447 s. ISBN 978-92-79-35672-8
- [10] VANČUROVÁ, Alena. *Zdanění osobních příjmů*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. 427 s. ISBN 978-80-7478-388-3
- [11] VANČUROVÁ, Alena a Stanislav KLAZAR. *Daňový systém ČR, cvičebnice 2.díl, daň z příjmů fyzických osob a pojistné sociálního pojištění*. Praha: 1. VOX, 2014. 92 s. ISBN 978-80-87480-29-8
- [12] VANČUROVÁ, Alena a Lenka LÁCHOVÁ. *Daňový systém ČR 2014*. 12. vyd. Praha: 1. VOX, 2014. 391 s. ISBN 978-80-87480-23-6

b) Elektronické dokumenty a ostatní

- [13] BUSINESSINFO. *Daň z příjmů*. [6. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/dane/dan-z-prijmu.html>
- [14] BUSINESSINFO. *Vláda finišuje s novelou daně z příjmů. Jaké změny přináší?* [11. 6. 2014]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/novela-o-danich-z-prijmu-52329.html>
- [15] BUSINESSINFO. *Výdajový paušál? OSVČ, pro něj je výhodný, ubývá*. [23. 6. 2014] Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/vydajovy-pausal-osvc-pro-nez-je-vyhodny-ubyva-52648.html>
- [16] DLOUHÁ, Petra. *Daně 2014: dědická se ruší, darovací podrazí, z převodu nemovitostí se zjednoduší*. [17. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/dan-z-prijmu/277429-dane-2014-dedicka-se-rusi-darovaci-podrazi-z-prevodu-nemovitosti-se-zjednodusi>
- [17] FINANČNÍ SPRÁVA. *Solidární zvýšení daně z příjmů zaměstnanců za rok 2013: upozornění pro plátce*. [15. 1. 2014]. Dostupné z: <http://www.financnisprava.cz/cs/dane-a-pojistne/dane/dan-z-prijmu/informace-stanoviska-a-sdeleni/2014/solidarni-zvyseni-dane-z-prijmu-zamestnancu-za-rok-2013-upozorneni-pro-platce-4660>
- [18] GOLA, Petr. *Deset důvodů, proč být OSVČ*. [22. 1. 2014]. Dostupné z: <http://finexpert.e15.cz/deset-duvodu-proc-byt-osvc>
- [19] MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Informace o pokladním plnění státního rozpočtu české republiky za 1. až 3. čtvrtletí 2014*. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/monitoring/plneni-statniho-rozpocetu/2014/ctvrtletni-informace-o-pokladnim-plneni-19710>
- [20] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Minimální mzda od 1. 1. 2015*. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/19457>
- [21] PORTÁL VEŘEJNÉ SPRÁVY. *Nemocenské pojištění*. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/portal/obcan/situace/191/193/>
- [22] TOMANOVÁ, Veronika. *Solidární daň spojenou s povinností podat daňové přiznání může zaplatit i průměrný zaměstnanec*. [10. 2. 2014]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/410917-solidarni-dan-spojenou-s-povinnosti-podat-danove-priznani-muze-zaplatit-i-prumerny-zamestnanec/>

[23] VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA ČESKÉ REPUBLIKY. *OSVČ – maximální a minimální vyměřovací základ*. Dostupné z: <http://vzp.cz/platci/informace/povinnosti-platcu-metodika/osvc/maximalni-a-minimalni-vymerovaci-zaklad>

[24] Zákon č. 280 ze dne 22. července 2009 daňový řád (daňový řád). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 87, s. 4038. Dostupný také z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=280~2F2009&part=&name=&rpp=15#seznam>

[25] Zákon č. 592 ze dne 20. listopadu 1992 o pojistném na zdravotní pojištění (zákon o pojistném na zdravotní pojištění). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1992, částka 119, s. 3558. Dostupný také z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=592~2F1992&part=&name=&rpp=15#seznam>.

SEZNAM ZKRATEK

ČR – Česká republika

DPČ – dohoda o pracovní činnosti

DPP – dohoda o provedení práce

DZD – dílčí základ daně

DZPFO – daň z příjmů fyzických osob

FO – fyzická osoba

MaxVZ – maximální vyměřovací základ

MinVZ – minimální vyměřovací základ

OSVČ – osoba samostatně výdělečně činná

SP – sociální pojištění

ZDP – zákon o daních z příjmů

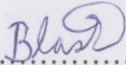
ZP – zdravotní pojištění

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- беру на ве́доміі, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst.3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 24. dubna 2015

.....

Petra Blažková

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Tiskopis přiznání k dani z příjmů fyzických osob

Příloha č. 2 – Tiskopis prohlášení poplatníka daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti

Příloha č. 3 – Tabulka s daty pro výpočet odvodů, čistého příjmu a efektivních sazeb pro činnost vedlejší, kdy je pan Vrána zaměstnanec a zároveň OSVČ

Příloha č. 4 - Zdrojová data pro lineární regresi v grafu 4